

καὶ τῷ τὸν πατέρα κληρονόμοιντι συμβάλλεται, ὅταν περίεστω ὁ ὑπεξόνυμος· τούτου γάρ τε λειτουργατος οὐτε ὁ πατήρ, οὐτε ὁ τοῖτον κληρονόμος δύναται κεχρῆσθαι τῷ πάκτῳ, ἐπειδὴ περιουσιάλιον ἔστι καὶ ἐκ τοῦ πάκτου τοῦ ὑπεξόνυμον οὐ κανονίζεται. ταῦτα μὲν οὖν, ἔνθα πρὸς ἐλεύθερον ὑπεξόνυμον τὸ περιουσιάλιον ἔγενετο πάκτον. εἰ γὰρ δοῦλος οὐτες ἐπάκτευσεγ, οὐκ ἀπαιτήσει με, τότε τὸ πάκτον αἰνίζουσόν τε ἔστι καὶ περιπτώτον. εὐδηλον γάρ, οὕτι, καὶ μὴ τοιαῦτον παραγόνθρος συμφωνον, οἰκίτης ὥν οὐκ ἔνηγετο, καὶ οὐτε αὐτὸς ὁ οἰκέτης ἔχει πάκτον παραγαφήν, πως γάρ, οὐτε μήτε ἐνάγεται, οὐτε ὁ τούτου δεσπότης δύναται πάκτον κεχρῆσθαι παραγαφήν· καθὸ δὴ τὸν πάκτον παραγαφήν μήτε εἰς τὸ τοῦ οἰκέτου οὐκέτη τοπερ πάκτον ταῦτα δὲ γοργον, ἔνθα τὸ πάκτον περιουσιάλιον ἔστι, ὡς τεθεμάπιστον. μάθε γάρ, εἰ μὲν ἐν ψέματι τὸ πάκτον τὸ πρὸς τὸν οἰκέτην χειρόμενον, οἷον, οἰκίτης πατήσεις, τότε καὶ ὁ δεσπότης καὶ ὁ τὸν δεσπότην κληρονόμος τῇ δὲ περιουσίᾳ ἡ τῇ ἐν βέροι ἐναγόμενος ἔχει τὴν τοῦ πάκτου παραγαφήν· εἰ δὲ περιουσιάλιον ἔστιν τὸ πρὸς τὸν οἰκέτην χειρόμενον πάκτον, τότε ὁ δεσπότης τὴν μὲν τοῦ πάκτου παραγαφήν οὐκ ἔχει, καθὰ εἴηται, ἔχει δὲ τὴν τοῦ δόλου παραγαφήν.

* Προσορθίζει παραγαφήν, ὡς πρόσωπον ἐμοῦ ἐπέχοντι· ἄλλος γάρ προστύπιος δοκεῖ ὁ κληρονόμος. τυχὸν γάρ ἐναχθεῖς τῇ δὲ περιουσίᾳ μετὶ πρότηρη ἡ δευτέρων διαμηνούσιν εἶναι κληρονόμοι ἐτέροις ἡ συγχληρονόμῳ τοῦ νιών αὐτοῦ ἐτελέντησεν, ἢ καὶ πρὸ τοῦ ἐναχθεῖν.

εἰ δὲ ὁ δοῦλος [†] Ἐὰν δὲ ὁ δοῦλος ποιήσῃ σύμφωνον περιουσιάλιον ἥτοι προσωπικόν, ὥντα αὐτὸς μὴ ἀπαιτηθῆν, αὐτὸς μὲν οὐδεμίαν ἔχει παραγαφήν, ἐπειδὴ οὐκ ἐνάγεται ποτε ὁ οἰκέτης. περὶ δὲ τῆς τοῦ δόλου παραγαφῆς σκοτώσομεν. καὶ εἰ μὲν γενικῶς ἔγενετο τὸ σύμφωνον, καὶ τῷ δεσπότῃ δίδοται πάκτον παραγαφήν, καὶ τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ· εἰ δὲ περισταλλῶς ἔγενετο, τότε δόλου παραγαφήν ἔχει ὁ δεσπότης αὐτοῦ. [Sch. k. I. 756.]

*Οὐδέμιατι τῶν ὑπεξόνυμίον ἡμᾶν συμφωνοῦντες ὀφελοῦμεν αὐτὸνς διὰ τῆς τοῦ δόλου παραγαφῆς, καὶ οἱμεῖς δημάται αὐτῶν ἐναγόμενοι ὀφελοῦμεθα, εὐχε τοῦτο ἐν τῷ συμφωνεῖ ἐνεθνυμήθημεν. εἰ γὰρ συμφωνήσω, μὴ ἀπαιτηθῆναι Πέτρον, καὶ ὑστερον ὀνόματι αὐτοῦ ἐνάγομαι, οὐκ ἔχω τὴν τοῦ συμφώνου παραγαφήν· τί γὰρ μὴ ὀφελοῦν τινα οὐτε τὸν διεκδικητὴν αὐτοῦ ὀφελεῖ.

οὐδόμιατι τῷ γάρ ὑπεξόνυμον] Οἱ μὲν ὑπεξόνυμοι πατεύοντες ὅπως καὶ πότε προσορθίζουσιν ἡμᾶν τὰς ἐντεῦθεν παραγαφαῖς, δῆλον ἐν τῷν εἰρημένων. ημεῖς μέντοι πακτεύοντες ὀφελεῖν αὐτοὺς οὐ δυνάμεθα· ἕαντοις δὲ τὴν ἐντεῦθεν περιποιήμεν παραγαφήν, ἔνθα ὄνόματι αὐτῶν ἐναγόμεθα, τοιάντης ἡγησαμένης διαθέσεως, ἐστι γὰρ πατήρ πακτεύση πρὸς τὸν τοῦ ὑπεξόνυμον κρεδίτορα, οὐκ ἀπαιτήσεις τὸ χρέος, τούτῳ τὸ πάκτον τῷ ὑπεξόνυμον μὲν οὐ συμβάλλεται [Συμβάλλεται δὲ τῷ πατρὶ]^{b)}, τῇ δὲ περιουσίᾳ ἡ τῇ δὲ ἐν βέροι ἐναγομένῳ δεφεδεύοντι τοῦ ὑπεξόνυμον, ἐν ᾧ δηλούστοι τοιάντην ἔσχον διαθέσιν οὐ πακτεύσατες, ὡςτε τὸν πατέρα μόνον ὄνόματι τοῦ παιδὸς ἐνάγεσθαι μέλλοντα, μηκετὶ δὲ καὶ τὸν ὑπεξόνυμον ὀφεληθῆναι· εἰ γὰρ τοιάντη διαθέσει τὸ πάκτον ἔγενετο, ὡςτε μητέ τὸν πατέρα, μητέ τὸν ὑπεξόνυμον τὸν πάκτον, καὶ ὁ ὑπεξόνυμος, πιείλλεν ἔχειν, εἰ καὶ μὴ πάκτον, ἀλλ’ οὐ δόλον παραγαφήν· πακτεύων μέντοι ὁ πατήρ ἐπὶ περιουσιάλιον συναλλάγματι, οὐκ ἀπαιτήσεις με, οὐτε τὸν ὑπεξόνυμον, ἔχει μὲν αὐτὸς πάκτον παραγαφήν· δίδοται δὲ τῷ ὑπεξόνυμῳ ἡ τοῦ δόλου παραγαφή, ὡς μανθάνεις ὑποκατά, ἔνθα καὶ τὸ δόξαν ποιεῖ ἐναπίστων λιθηρεῖται· ταῦτα μὲν οὖν, ἔνθα πακτεύοντος πατήρ εἰπεν, οὐκ ἀπαιτήσεις τὸ χρέος· ἐφ’ οὐ τὴν διάθεσιν ἔξετάντες τῶν πακτεύοντων ἐσθ’ οὐτε μόνοι τῷ πατρὶ, ἐσθ’ οὐτε καὶ τῷ ὑπεξόνυμῳ παρέχομεν τῷ παραγαφήν· ἐτέρον ἔστιν, εἰ τις ἔξωτικὸς πακτεύοντος τὸν τοῦ Τίτιον διατεύτηρι οὐτες ἐπειτεν’ οὐκ ἀπαιτήσεις Τίτιον. ἐνταῦθα γάρ οὐτε ὁ Τίτιος, οὐτε ὁ πακτεύσας ἔχει παραγαφήν, οὐτε εἰ δεφεδεύει τὸν Τίτιον· τὸ γὰρ πάκτον εἰς προσωπον Τίτιον αὔρηστον δὲ οὐδὲ τῷ δεφεγομῷ Τίτιον συμβάλλεται, καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πατρός, εἰ διαθέσει τοῦ μὴ αὐτὸν ἀπαιτηθῆναι τὸν πακτεύοντα τὸ πάκτον ἐποίησεν, ἔχει παρα-

quum filiusfamilias vivat: hoc enim mortuo nec pater, nec heres eius pacto uti possunt, quia personale est et ex pacto filiisfamilias nihil derivatur. Haec igitur obtinet, si cum libero homine, qui in potestate est, pactum peculiare initum sit. Nam si servus pactus sit: a me non petes: pactum tunc invalidum et supervacaneum est. Certum enim est, etiamsi tale pactum non intervenierit, eum qua servum non conveniri, nec ipsum servum pacti exceptionem habere. Quomodo? Quum servus nec conveniatur, neque dominus eius pacti exceptione uti potest: quia pacti exceptio in persona servi non constituit. Haec accipe, si pactum personale sit, ut propositum est: scias enim, si pactum cum servo initum in rem sit, verbi causa, non petes, tunc et dominus et domini heres, si de peculio vel de in rem verso convenientur, pacti exceptionem habent: si vero pactum cum servo factum in personam conceptum sit, tunc dominus dicitur quidem exceptionem, ut dictum est, non habet, habet autem doli exceptionem.

Acquirit exceptionem, heredi, personam quippe meam sustinenti: heres enim alter dominus videtur. Fortasse enim de peculio conventus post primam vel secundam cognitionem decessit, alio herede vel coherede filii eius relictio, vel etiam ante actionem institutam.

2) quod si servus] Si autem servus pactum in personam fecerit, ne a se petatur, ipse quidem exceptionem habet nullam, quia cum servo nulla actio est. De doli autem exceptione videamus. Et si quidem pactum generaliter initum sit, et domino et heredi eius pacti exceptione datur: si vero in personam conceptum sit, tunc eius dominus doli exceptionem habet.

Eorum nomine, qui in potestate nostra sunt ³⁾, L. 21. §. 2. paciscentes prosumus iis per doli exceptionem, et nobis ipsis, si nomine eorum convenientiam, prosumus, si quidem in pacisendo hoc egerimus ⁴⁾. Nam si paciscar, ne a Petro petatur, deinde nomine eius conveniar, non habeo pacti exceptionem; quod enim alicui inutile est, nec defensori eius prodest.

3) Eorum nomine, qui in potestate sunt] Eos, qui in potestate nostra sunt, paciscedo aliquando exceptiones exinde nobis acquirere, certum est ex iis, quae dicta sunt. Nos tamen paciscedo iis prodesse non possumus; nobis ipsis autem exceptionem exinde comparamus, si nomine eorum convenientiam, si talis voluntas praecessit. Nam si pater cum creditore filiisfamilias paciscatur, ne debitum petat, hoc pactum filiofamilias quidem non prodest [prodest autem patri] de peculio vel de in rem verso convento et filiumfamilias defendant, si scilicet paciscentes hoc in mente habuerunt, ut patri solum, si filii nomine convenienteretur, nec vero filiofamilias quoque pactum prodesset. Nam si in paciscedendo hoc actum sit, ut neque a patre, neque a filiofamilias petatur, tunc, quasi pactum tacite et pro filio initum esset, etiam filiusfamilias etsi non pacti, at tamen doli exceptionem haberet. Pater tamen, qui de peculiari contractu paciscitur, ne a se, neve a filiofamilias petatur, ipse quidem pacti exceptionem habet: filiofamilias autem datur doli exceptio, ut infra discis, ubi id quoque, quod quadammodo contrarium videtur, solvit. Haec igitur obtinet, si pater paciscentis dixit: debitum non petes: quo casu ad voluntatem paciscentium respicientes modo patri, modo filiofamilias quoque exceptionem suppeditamus. Aliud quid est, si quis extraneus paciscentis cum Titio creditore sic dixerit: a Titio non petes. Hic enim neque Titius, neque qui pactus est, exceptionem habet, nec si Titium defendat. Pactum enim, quam in personam Titii invalidum sit, nec defensori Titii prodest, nec diei idem potest, quod in patre, paciscentem exceptionem habere, si pactus sit

^{a)} Verba unciis inclusa inserui, quam in Cod. Coisl. desint et manifestum sit, ea deesse non posse.

γοαφήν ὁ πακτεύσας. μάλιστα γάρ οὔτε μηίμηρ ἐποίησατο τοῦ οἰκείου προσώπου, ἀλλ' οὔτε εἶπεν· οὐκ ἀπαιτήσεις ἔπειτα δὲ αὐτὸς τὴν ἀρχὴν ἔξωτικὸς ὅν οὐκ ἐνήγετο, καὶ ἀρχοτος ἢ εἰς προσώπον αὐτοῦ τὸ οὔτα γνωμενον πάκτον. οἱ μεντοὶ πατήης ὑποκειται δὲ πεκούλῳ καὶ εἴκοτος πακτεύοντεις δέ εἰναντιον πάκτον παραγγαρήν ἀντιτίθενται. γνώρει δὲ καὶ Ἰονίανός θέμα τοιούτον. πατηης ἐπὶ πεκούλαιος μέτοι συναλλάγματα πακτεύοντα πρὸς τὸν ὑπεξούσιον προδικούσαντος εἶπεν· οὐκ ἀπαιτήσεις με, οὔτε τὸν ἐμὸν ὑπεξούσιον· καὶ φησιν ὁ Ἰονίανός, ὅτι, εἰ καὶ μὴ πάκτον, ἀλλ' οὐν δόλου παραγγαρήν δύναται ἀντιθέναι ὁ ὑπεξούσιος, καὶ μὴ μοι λέγει, καίτοι ἔγραψεν διγ. ι. ὅτι, ἐν πακτεύοντι πατηης, οὐκ ἀπαιτήσεις τῷρ, ὁνγατέρα, καὶ κληρονόμος γένεται αὐτοῦ ἡ ὁνγατέρη, οὐν ἔχει παραγγαρήν. ἐκεῖσες γάρ τεθεμάτισται πρὸς τὸν οἰκείον διατείνη ὁ πατηης ποιήσας τὸ πάκτον, ἐνταῦθα δὲ πρὸς τὸν πεκούλαιον, τουτέστι, πρὸς τὸν ὑπεξούσιον προδικού· καὶ ἔστιν αὕτη ἡ διαφορά.

Κυρῆλλ. Πημεῖς δὲ πακτεύοντες μὴ ἀπαιτήσθαι τὸν μὲν ὑπεξούσιον ἡμῶν οὐν ὥφελοιμεν, ἐνεργάζομεν γάρ τῇ δὲ πεκούλῳ καρχηδόνα παραγγαρήν, εἰ ἐν τῷ πακτεύοντι τούτῳ ἐνεθυμήθησιν. ἐὰν πακτεύοντι, ὃν μὴ ἀπαιτήσῃς Τίτιον, εἴτα γένομαι διφέρωσα αὐτοῦ, οὐκ ἔχω παραγγαρήν· οὔτε γάρ εἴσει ὁ διφέρωσα, ὁ μὴ κέκτηται ὁ προπότυπος. ἐν πακτεύοντι μὴ ἀπαιτεῖν μητέ οὐ, μήτε τὸν νιόν σου, ἔχει ὁ νιός σου δολον παραγγαρήν.

† Οὗτον μὲν οἱ οἰκεῖται ἡμῖν καὶ οἱ νιόι συμφωνοῦντες ὑπὲρ ἡμῶν ὥφελοιν ἡμῖν· ἡμεῖς δὲ οἱ πατέρες καὶ δευτότατοι πακτεύοντες περὶ τοῦ μὴ ἀπαιτηθῆναι αὐτοὺς τοὺς ὑπεξούσιον ἡμῶν ἡ τοὺς δούλους, αὐτοὺς μὲν οὐδὲν ὥφελοιμεν· ἐὰν δὲ οὐρανοῖς περὶ τοῦ πακτεύοντος ἡμῶν συμφωνοῦμεν, ἐνεργάζομεν πέρη αὐτοῦ καρχηδόνα τῷ συμφωνῷ, ἐλεγετο τοῦ πατηηον τὸν ἐμόντα παραγγαρήν, εἰ μετα ταῦτα ὡς διφέρωσα αὐτοῦ ἦτορ ἐκδικήτη τῷρ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωγήν ὑποδέξομαι, οὐ κέχομαι τῷρ τοῦ συμφωνον παραγγαρήν εἰς αὐτοῦ γάρ τὸ διφέρωσον αὐτοῦ συμβάλλεται. καὶ ἦτορ εἰ καὶ ἐπὶ τὸν ὑπεξούσιον καὶ ἐπὶ τῶν δούλων τοιούτον. ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν ὥφελοιμεν αὐτοὺς, οὐσον ἀπὸ τοῦ γνωμένου συμφωνον, οὐας δια τῆς τοῦ δολον παραγγαρῆς ὥφελοιται. [Sch. 1. I. 756.]

εἴγε τοῦτο — ἐνεθυμήθησεν]. * **Τουτέστιν,** ἔνθα πακτεύοντες οὖν οὐκ ἀπαιτήσῃς τὸ ζεός, τοιαύτην ἔχουσεν διάδεσμον, ὧστε τὸν μὲν πατηηον ἐπάγεθαι μᾶλλοντα δύναμαι τὸν παῖδος μιογον ὥφεληθῆναι, μητέρη δὲ τὸν ὑπεξούσιον. οὔτεος οὐν πακτεύοντι ὁ πατηηος ἐντονον μὲν ὥφελεν ἐνεγόμενος τῇ δὲ πεκούλῳ ἡ τῇ ἵν δέμ βέροι, ἡ τὸν νιόν θέλων διφέρωσαι· οὕτω γάρ τομετι τοῦ παῖδος ὁ πατηηος ἐνάγεται. τοὺς ὑπεξούσιον δὲ οὐκ ὥφελεν, διότι μὴ ἐνεθυμήθη, καὶ αὐτοὺς ἐτῷ πατηηοι ὥφεληθῆναι, ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν ὥφελοιμεν.

* **Καλῶς τὸ** εἴγε τοῦτο ἐν τῷ συμφωνεῖν ἐνεθυμήθησεν· καὶ γάρ ἐν τῷ μωτέων εὑρεθη παραγγαρών, οὐδιον εἰσὶν ἀγωγαί, μία μεν ἀγωγή ἡ ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος προσφορος, εἴταια δὲ κατὰ τὸν πατηηον, καὶ ὁ πατηηος συμφωνον ὄγκωμα τοῦ νιόν περὶ τῆς κατὰ αὐτοῦ ἀγωγῆς οὐ δοκει συμφωνεῖν, ἀλλα περὶ τῆς κατὰ ἐντονοῦ ἀγωγῆς, εἰ μιογον καὶ τὸ τοιούτον ἐνεθυμήθησαν, τὰ γάρ προσώπου τὰ καὶ προλήψι γενικά εἰς κληρονόμους ἔμαθομεν διαβάλλειν, οὐ μητέ καὶ εἰς ἐτέρους τινάς, οὐδὲ τούτην τελευτῶν τὸν νιόν ἔχει ὁ πατηηος διαδέξουμαι, οὐν καὶ μιτά θάνατον αὐτοῦ ὥφελοιμα, καὶ καὶ τὰ προσώπου της προλήψει γενικά εἰσιν, καὶ διότι ἐντίθηται προσώποι, οὐδὲ εἰτε το ... θέμη, τοῦ ι. κεφ. ἀλλ' οὐν ἔκει λέγει, οὐ περὶ μιας ἀγωγῆς ἔργοντος κατὰ τίνος προσώπου. ἐὰν οὐν ἔκει συγχρητήτη τῷρ επεργομένῳ τοῦτα προσώπη, δοκει συγχρητῶθαι καὶ τοὺς προσώπου διαδόχους, ἐτίναθα δὲ δύν ἀγωγαί εἰσιν, μία μεν κατὰ τὸν νιόν ἡ ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος προσφορος, εἴταια δὲ κατὰ τὸν πατηηον ἐξ τοῦ συναλλάγματος τοῦ νιόν ἡ δὲ πεκούλῳ, ἡ δὲ ἵν δέμ βέροι. καὶ οὐκ ὁ παραγωγῶν τῷ νιῷ τῆς κατὰ αὐτοῦ ἀγωγῆς δοκει κατὰ προληπτιν παραγωγῶν τῷ πατηηοι τῆς κατὰ τὸν πατηηον ἀγωγῆς, ἀλλα τῷ νιῷ μηδὲν παραγωγῆς τῆς κατὰ αὐτοῦ ἀρμοζοντος ἀγωγῆς.

I.2. §.3.4. **Η** ὑπεξούσια ¹⁾ καλῶς συμφωνεῖ μὴ ἀπαιτῆσαι
D. II. 14.

i. ἡ deest apud Fabr.

ea mente, ne a se ipso petatur. Immo nec mentionem sui ipsius personae fecit, sed dixit: non petes: tunc autem ipse ab initio, cum extraneus esset, non conveniebat, et pactum sic initum in persona eius inutile erat. Pater tamen de peculio actioni subiacet et merito de se ipso paciscens pacti exceptionem potest. Julianus quoque tale quid scribit. Pater de peculari scilicet contractu paciscens cum filiisfamilias creditore dicebat: non petes a me, nec a filiosfamilias meo: et Julianus ait, filiisfamilias etsi non pacti, at tamen doli exceptionem opponere posse. Nec mihi dicas, nos dig. 27. didicisse, si pater pactus sit, ne a filia petatur, filiam, licet heres patri extiterit, non habere exceptionem. Illic enim ponitur, patrem cum suo creditore esse pactum, hic autem, cum peculari, id est, filiisfamilias creditore. Haec est differentia.

Cyrilli. Nos paciscendo, ne a nobis petatur, filiisfamilias nostris non prosumus: nam si de peculio conveniamur, exceptione utimur, si id in paciscendo egerimus. Si pactus sim, ne a Titio petas, deinde defensor eius extiterim, exceptionem non habeo: neque enim defensor habebit, quod dominus non acquisivit. Si pactus sim, ne a te, neve a filio tuo petam, filius tuus doli habet exceptionem.

Sic servi nostri et filii pro nobis paciscentes nobis prosumunt: nos autem patres et domini paciscentes, ne a filiisfamilias nostris vel servis petatur, ipsis quidem nihil prosumus. Si vero nomine eorum, qui in potestate nostra sunt, pacti fuerimus, nomine eorum conventi pacto utimur, si hoc in paciscendo placuerit: sin minus, non utimur. Nam si de Titio extraneo quadam paciscar, ne ab eo petatur, nihil ei prosum: et ideo, si postea veluti defensor eius actionem eius nomine suscepero, pacti exceptione non utor: pactum enim, quod ipsius Titii ratione inutile est, nec mihi defensori eius prodest. Idemque iuris eset et in filiisfamilias et servis. Verum quamvis per pactum initum nihil ipsis prosumus, tamen doli exceptio iis proderit.

4) si quidem hoc — egerimus] Hoc est, si paciscentes, ne debitum petas, id in mente habuerimus, ut patri quidem, si filii nomine conveniretur, hoc prodesset, nec vero filio. Sic igitur pater paciscendo sibi prodest, si de peculio vel de in rem verso conveniatur, vel filium defendere velit: sic enim filii nomine pater convenitur: filiisfamilias autem prodest, quia id non egit, ut illis pactum prosit, sed sibi soli.

Recte: si quidem hoc in paciscendo egerimus. Nam et supra adnotatum erat, duas esse actiones, alteram ex contractu competentem, alteram adversus patrem. Et pater nomine filii paciscens de actione adversus filium non videtur pacisci, sed de actione adversus semet ipsum, nisi et illud actum sit. Nam pacta in personam concepta, quae ex presumptione generalia sunt, ad heredes didicimus transire, nec vero ad alios quosdam. Non igitur filio mortuo ego pater succedam, ut post mortem eius pactum mihi prosit, etiamsi pacta in personam concepta ex presumptione generalia sint, licet certa persona inserta sit, ut ait them.. cap. 7. Sed illuc agitur de una actione adversus aliquem competentem. Si igitur illuc personae huic obligatae actione remissa sit, etiam successoribus eius remitti videtur. Hic autem duae sunt actiones, altera adversus filium ex contractu competens, altera adversus patrem ex contractu filii, vel de peculio, vel de in rem verso. Nec qui filio actionem adversus illum remittit, ex presumptione patri actionem adversus hunc competentem remittere videtur, sed filio soli actionem adversus ipsum competentem remittit.

Filiisfamilias ⁵⁾ recte cum marito suo paciscitur,

τὴν προῖνα πρὸς τὸν Ἰδιον ἄνδρα^{κ)} γενομένη^{λ)} αὐτεξον-
σία· καὶ δ^η ὁ ὑπεξόνσιος τῷ ληγυτενθὲν αὐτῷ ὑπὸ^η
αἴρεσιν^η) καλῶς συμφωνεῖ, ὥστε μὴ ἀπαιτῆσαι.

ἡ ὑπεξόνσιον σιλα] Δύναται ἡ ὑπεξόνσια θυγάτηρ πακτεύειν,
μὴ ἀπαιτεῖν τὴν προῖνα ἑαντῆς, ὅτε γένηται αὐτεξονσία. Θε-
μάτιον δὲ τὸ πάκτον μετὰ διάλυσιν τοῦ γάμου γενομένον.
μενθόνεις γὰρ ἐν τῷ καὶ διγ. τοῦ παρόντος τιτ. καὶ ἐν τῷ δὲ
στονούλιβον μονοβιβλῷ τιτ. δ. διγ. τι. καὶ φ. η. ιθ. ὅτι
οὗτοι χειροναὶ δύναται ποιεῖν τὴν αἴρεσιν τῆς προῖνος ἡ γυνὴ,
οὐτε καθάπτεις ἀποτάπεσθαι τῇ ἀπαιτήσει τῆς προῖνος. Θε-
μάτιον οὐν μετὰ διάλυσιν, ὡς εἶπον, τοῦ γάμου τὸ πάκτον
γενομένον. τοῦτο γὰρ συνάρτει μάλιστα τοῖς εἰρημένοις τῷ
Ιουνιανῷ ἐν τῷ αὐτῷ μονοβιβλῷ. καὶ τιτ. διγ. η. βλέπε δέ,
πῶς εἴπον, οὐν ἀπαιτήσει αὐτεξονσία γενομένη· εἰ γὰρ εἴπει,
οὐν ἀπαιτεῖται στὸ ὑπεξόνσια τυγχανοντα, ἐδοκει τείχονα ποιεῖν
τὴν αἴρεσιν τοῦ πατρός. καὶ λοιπὸν κοινῆς οὐσῆς τῆς ἐπει τῇ
προῖνα ἔξι στονούλιμον οὐν ἄλλος ἐβλέπετο διὰ τοῦ γενομέ-
νον συμφωνοῦ ὁ πατήρ, εἰ μὴ καὶ αὐτὸς ἐπάκτενος, ὡς ἔστιν
μαζῆν, ἔξι ὧν φρονὶς ὁ Πομπόνιος ἐν τῷ αὐτῷ δὲ στονούλι-
μον μονοβιβλῷ τιτ. δ. διγ. ζ.

Κυρῆλλ. Η ὑπεξόνσια δύναται πακτεύειν, μὴ ἀπαιτεῖν τὴν
προῖνα, ὅτε γένηται αὐτεξονσία. ὁ ὑπεξόνσιος καλῶς πακτεύει
περὶ τοῦ αἰτετικοῦ ληγάτου.

Τοῦ Ἀνωνύμου. Ὑπόθον μετὰ λύσιν τοῦ γάμου γενέσθαι
τὸ πάκτον· ἐν συνεστώτι γὰρ τῷ γάμῳ χειροναὶ τὴν αἴρεσιν τῆς
ιδίας προῖνος οὐ δύναται ποιῆσαι.

† Ὑπόθον μετὰ λύσιν τοῦ γάμου γενέσθαι τὸ πάκτον· ἐν
συνεστώτι γὰρ τῷ γάμῳ χειροναὶ τὴν αἴρεσιν τῆς ιδίας προῖνος
οὐ δύναται ποιῆσαι ποιῆσαι. [Sch. m. I. 757.]

συμφωνεῖ μὴ ἀπαιτεῖν θῆναι αἱ προῖναι] Μετὰ τὸ
λυθῆναι δηλαδὴ τὸν γάμον· συντοταμένον γάρ τον γάμον οὐν
ἔργωται, ὡς βιβλ. καθ. τιτ. ε. καὶ φ. ι. καὶ τοῦ παρόντος
τιτ. καὶ φ. ι. καὶ ι. χειροναὶ γάρ τὴν τῆς προῖνος αἴρεσιν
ἐν συνεστώτι τῷ γάμῳ ποιεῖν οὐν.

γενομένη ἡ αὐτεξονσία] Καλῶς τὸ αὐτεξονσία· ὑπεξ-
ονσίας γερ οὐσης κοινῆς καὶ τοῦ πατρός ἡ προῖνη, ὡς
βιβλ. κη. τιτ. δ. καὶ φ. α. θέμ. β. ἀλλὰ τοντο, ὅτε παρὰ τοῦ
πατρός ἔστι δεδομένη ἡ προῖνη· εἰ γὰρ παρὰ ἔξωτικοῦ δοθῆ,
οὐκ ἔστι κοινὴ τοῦ πατρός καὶ τῆς θυγατρός.

ὁ ὑπεξόνσιος] Ὁ ὑπεξόνσιος καλῶς πακτεύει περὶ τοῦ
ὑπὸ αἴρεσιν αὐτῷ καταλειφθέντος ληγάτου πρὸς τὸν κληρονό-
μον ὅτι οὐκ ἀπαιτεῖται στὸ τὸ ληγάτον, καλῶς εἴπει περὶ τοῦ
ὑπὸ αἴρεσιν αὐτῷ καταλειφθέντος ληγάτου· εἰ γάρ πονῶς
αὐτῷ καταλειφθῇ ληγάτον, ἐπειδὴ παραχρῆμα καὶ ἀγρονύμη
προσπορεῖται, τῷ ἔχοντι αὐτὸν ὑπεξόνσιον, οὐν ιδίωτον τὸ
εἰρημένον ποιῆσαν σύμφωνον· διὸ τὸ μὴ χειροναὶ γενέσθαι τὸ
αἴρεσιν τοῦ πατρός, πᾶν οὐν ἐπὶ τὸν υπὸ αἴρεσιν αὐτῷ
καταλειφθέντος ληγάτου τὸ πάκτον ἐδεξεῖσθαι, ἐπειδὴ χειροναὶ^η
ἔστι, δι μετὰ τὴν αἴρεσιν ἀλλόκοτον γίνεται; ἐνθα μὲν ηγημέ-
νης ἔτι τῆς αἴρεσιν τοῦ ληγάτου τὸ πάκτον ἐποίησεν ὁ ὑπεξ-
ονσίας, τετρωνιστὴν ἦδη καὶ τῷ πάκτῳ βεβαιογένετρον προσεποιεῖται
τῷ πατρὶ τῷ τοῦ ληγάτου ὄγκῳ, ἐνθα δὲ πονῶς ἐπὶ τῷ
ληγάτῳ, τῷ ἀπει προσπορεύεισθαι τῷ πάκτῳ ὄγκῳ χειροναὶ^η
ποιεῖται, ἐν τῷ πάκτον δεξαμενά. ὅμοιοι ἔχεις τῷ τοῦ διστε-
ράτορος θέμα κείμενον ἐν τῷ καθ. διγ. τοῦ παρόντος τίκον.

† Οὐγάτηρ ὑπεξόνσια καλῶς συμφωνεῖ πρὸς τὸν Ἰδιον ἄν-
δρα, ἵνα, ὅτε γένηται αὐτεξονσία, μὴ ἀπαιτήσῃ αὐτὴν τὴν
προῖνα· καὶ υπεξόνσιος δέ, ἐάν συμφωνῇ τὸ καταλειφθέν-
αυτῷ ὑπὸ αἴρεσιν ληγάτον ἔξιοντας τῆς αἴρεσιν μετὰ τὴν
αὐτεξονσιότητα συγχώρῃ, καλῶς συμφωνεῖ. [Sch. n. I. 757.]

ὑπὸ αἴρεσιν] Καλῶς τὸ ὑπὸ αἴρεσιν· τὸ γάρ κατα-
λειφθὲν ληγάτον τῷ ὑπεξόνσιῳ ἀπετενθεν τῷ ἔχοντι αὐτὸν
υπεξόνσιον προσπορεῖται, εἰ μεντοι ἐπειστρέψαντα τινὰ ὑπὸ αἴ-
ρεσιν προσωπά τον πατρός μον τοῦ ἔχοντος με ὑπεξόνσιον,
προσπορεῖσιν αὐτῷ, καὶ μετὺ το γενέσθαι με αὐτεξο-
νσιον εξελθῃ ἡ αἴρεσιν τῆς ἐπειστρέψεως, ὡς βιβλ. β. τιτ. γ.
καὶ φ. η.

* Τὸ γάρ πονῶς τῷ πατρὶ προσπορεῖσι, καὶ πατὴρ δύναται
συμφωνεῖν περὶ αὐτοῦ. ἔχει φ. κα. δ. καὶ σημειώσαι, ὅτι
ἡ ὑπὸ αἴρεσιν ἐνοχὴ πουσωτιστὴν συγχωρηθῆσαι οὐ δύναται, ἀλλὰ
εἰ γένηται συγχωρητιστής, πρὸ τῆς ἐκβασιστιστῆς αἴρεσιν

ne de dote agat⁶⁾, cum sui iuris facta fuerit⁷⁾: et
filiusfamilias⁸⁾ recte paciscitur, ne petat, quod sub
conditione⁹⁾ ei legatum est.

5) filia familias] Filiafamilias pacisci potest, ne
dotem suam petat, cum sui iuris facta fuerit. Finge
pactum soluto matrimonio factum. Discis enim dig. 27.
huius tit. et libro singulari de sponsalibus tit. 4. dig. 16.
cap. 18. 19. mulierem nec deteriore facere dotis con-
ditionem posse, nec prorsus dotis petitioni renuntiare.
Finge igitur, pactum soluto, ut dixi, matrimonio esse
initum. Haec enim egregie conspirant cum illis, quae
Iulianus dixit eodem libro singulari et tit. dig. 18. Nota,
me dixisse, ne petat, cum sui iuris facta fuerit. Nam
si dixisset, se non petitur, cum adhuc in potestate
sit, deteriore patris conditionem facere videretur. Ita-
que, cum actio ex stipulato de dote communis sit, non
aliter pactum initum patri obesset, quam si ipse quoque
pactus esset, ut disci ex iis potest, quae Pomponius
eodem libro singulari de sponsalibus tit. 4. dig. 7. ait.

Cyrilli. Filiafamilias pacisci potest, ne dotem petat,
cum sui iuris facta fuerit. Filiusfamilias recte paciscitur
de legato sub conditione relictio.

Innominati. Finge, soluto matrimonio pactum esse
initum: durante enim matrimonio mulier deteriore
dots sua conditionem facere nequit.

Finge, soluto matrimonio pactum esse initum: du-
rante enim matrimonio mulier deteriore dots sua
conditionem facere nequit, ut lib. 28. tit. 4. dig. 15.

6) paciscitur, ne de dote agat] Soluto scilicet
matrimonio: durante enim matrimonio pactum irritum
est, ut lib. 29. tit. 5. cap. 16. et 17. et huius tit. cap.
16. et 17. Deteriore enim dots sua conditionem du-
rante matrimonio facere non potest.

7) cum sui iuris facta fuerit] Recte: sui iu-
ris: nam quādū in potestate est, dos ei cum patre
communis est, ut lib. 28. tit. 4. cap. 1. them. 2. Hoc
autem obtinet, quum a patre dos data est: nam si ab
extraneo data sit, patri et filiae communis non est.

8) filiusfamilias] Filiusfamilias de legato sub
conditione ipsi relichto recte cum herede paciscitur, ne
ab eo legatum petat. Recte dixit: de legato sub con-
ditione ipsi relichto: nam si pure ei legatum relictum
sit, quum hoc statim ignorantem quoque ei, qui eum in
potestate habet, acquiritur, pactum memoratum inire
non poterat, ne deterior patris conditio fieret. Quo-
modo igitur pactum de legato sub conditione ei relichto
admisimus, quum deterius sit, quod post conditionem
alienum sit? Si quidem pendente adhuc legati condi-
tione pactum filiusfamilias fecerit, laesam et pacto iam
oneratam patri legati actionem acquisivit: si autem pu-
rum erat legatum, actionem patri semel acquisitum
deteriore faceret, si pactum admitteremus. Similem
casum de dispensatore habes dig. 29. huius tituli positum.

Filiafamilias recte cum marito suo paciscitur, ne
dotem ab eo petat, cum sui iuris facta fuerit. Filius-
familias quoque, si legatum sub conditione ipsi relictum
impleta conditione post emancipationem pacto remiserit,
recte paciscitur.

9) sub conditione] Recte sub conditione: nam
legatum filiofamilias relictum exinde ei acquiritur, qui
eum in potestate habet. Si tamen personae patris, qui
me in potestate habet, aliquid ab aliquo sub conditione
stipulatus sim, stipulationem patri acquiro, licet, post
quam iuris mei factus sim, stipulationis conditio exti-
terit, ut lib. 2. tit. 3. cap. 18.

Purum enim legatum patri acquirit, et pater de eo
pacisci potest. Quaere cap. 21. 64. Et nota, obligatio-
nem sub conditione remitti pure non posse, sed si re-
missio facta sit, antequam conditio extiterit, nihil agi:

h) πρὸς τὸν Ἰδιον ἄνδρα deest ap. Fabr. Habet Cod. Coisl. l) Fabr. γενομένη. m) δε deest apud Fabr. n) Usque ad
αἴρεσιν Fabr. Reliqua addit Cod. Coisl.

οὐδέν, καὶ πάλιν, ὅτε ὁρμόσει ἡ ἐνοχή, προβαίνει ἀκολούθως καὶ ἡ ἀπαίτησις, εἰ μῆπον καὶ ἡ συγχώρησις ἔγένετο ὑπὸ αἷμασιν.

* Ερρωταὶ τὸ τοιοῦτον σύμφωνον, καὶ εἰ ὑπεξουσίουν αὐτὸν ὄντος ἐξῆνται ἡ αἴσεσις, εἰ μέντοι ἐπερρωτήσιν αἴσεται προτίμω μετὰ τυροῦ προσωποῦ τοῦ πατέρος μονὸν ἔχοντος μετέξουσιν, προσπορῶν ἀντὴν αὐτῷ, καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι αὐτεξουσίουν ἐξελθῃ ἡ αἴσεσις τῆς ἐπερρωτήσεως, ἐπὶ γάρ τῶν ἐπερρωτήσεων τῷ καιρῷ προσερχομενή τῆς ἐπερρωτήσεως, καὶ οὐ τῇ ἐκβασιῇ τῆς αἵρεσεως· ἐπὶ δὲ τῷ ληγάτων τῇ ἐκβάσει μὲν προσερχομενή τῆς αἵρεσεως, καὶ οὐ τῇ καιρῷ τῆς ἐπερρωτήσεως, ὡς βιβ. β. τιτ. γ. κεφ. ιη.

L. 21. §. 5. Οἱ εἰς διλόκληρον τὸ αὐτὸν ποσὸν χρεωστοῦντες ἢ
D. II. 14. χρεωστούμενοι γενικῶς συμφωνοῦντες ἀλλήλους ἀργεῖονται· τὸ γόρη γενικῶς συμβάλλεται κακεῖσις, ἀν ληγῆται τὴν ὀργὴν διαφέρει τῷ συμφωνήσαται. διὸ τοῦ ἐγναγομένου συμφωνοῦντος ὁ ἐγγυητὴς ὡφελεῖται.

οἱ εἰς διλόκληρον] Ἐπὶ τῶν δύο ψέων στιπονιάδων καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἐπαγγέλλομένων ἀξιῶν ἔσται ἡγεῖσαι, εἰ τὸ πρός ἓνα τούτων γενόμενον σύμφωνον καὶ τῷ ἐπέρω τῷ μὲν πακτεύσαντι συμβάλλεσθαι δύναται. φροὶ τούτην τὸν Παῦλον, ὅτι τὰ ὄψει πάκτα πᾶσι συμβάλλεται, ὅταν δὲ τοῦ πάκτου τυχὸν οὗτος ἔσται, ὡς μηδὲ τοῦ πάκτου τυχὸν, εἰ μὴ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς χαρισμαῖς αὐτῆς ἐναγμένοις αἵτινας τὸ πάκτον συμβάλλεται. οὐος, δύο τυρεῖς τὴν αὐτὴν ἐπερρωτήσαν ποσοῦται, καὶ πάκτον ἐγένετο παρὰ αὐτῷ, ὅτι οὐκ ἀπαιτοῦντο τὸ χρόνος μετέταντα πρός ἓνα καὶ μόνον αὐτῷν ἐγένετο πάκτον, ἐπιτρέποντα γενικῶς τὴν ἀπαίτησιν. ἐὰν οὖν ἐλθῶν δὲ ἄλλος κακῆσι καὶ ἀπιτεῖται αὐτῷ παραγγαφὴ, κέχρηται ὁ πειλατισμὸν ἀπὸ τοῦ πάκτου πρὸ τοῦ ἄλλος γεγενημένου, ἐν δὲ δηλοντος κοινοῖσιν, ἐχει καὶ συμφέρει τῷ ἄλλῳ τὸ μῆντος ἐκβιβλῆσθαι τούτον κωνύτα τὴν ἀγωγὴν, ἀλλὰ ἐδυνάμαις δύνασθαι τὸ ζεῦς ἀπαιτεῖν. καὶ ταῦτα μεν ἐπὶ τῷ δύο ψέων στιπονιάδων. εἰ δὲ καὶ τις ἔχον δύο ψέων προμιτέρδοντας πάκτον ἐν τούτων ἐποίησεν, ὅτι οὐκ ἀπαιτοῦ τὸ χρέος, πάλιν ἐνταῦθα, εἰ μὲν κοινοῖσιν εἰσιν, ἐχει καὶ δὲ ἔτερος τὴν παραγγαφὴν ἐπειδὴ ἐνὸς ἀπαιτούμενον βλαπτεῖται καὶ δὲ ἔτερος, πρὸς ὃν τὸ πάκτον ἐγένετο. εἰ τι γαρ αὐτὸς καταβάλλει δὲ μὴ πακτεύσας, ἀπαιτησει αὐτὸν διὰ τῆς πρὸ σοιοῦ. εἰ δὲ μὴ εἰσι κοινοῖσι, οὐ κέχρηται παραγγαφὴ πάκτου πρὸ τοῦ μη τυχόν, τοῦτο γοησον ἐπὶ τῷ δύο ψέων πάκτον· εἰ γαρ περισσούμενος πάκτον τὸν τῷ τῷ δύο ψέων ποιήσω, τότε ἀδιατέτωται οὐ κέχρηται δὲ δύο ψέων, πρὸς ὃν τὸ πάκτον μὴ ἐγένετο, τῇ παραγγαφῇ, καὶ μελλήη κατὰ τοῦ τυχόντος τοῦ πάκτου τῷ πρὸ σοιοῦ καὶ ἀπαιτεῖν αὐτὸν τὸ μέρος, ὥν κατέβαλλε. μόνον γὰρ τὰ ὄψει, ὥν εἴδηται, πάκτον συμβάλλεται καὶ τοῖς μη πακτεύσασι, ὥστα ἔτοιτο καὶ ὁ πακτεύσας αἵτος ὠφελεῖται. ὥστε ἀμέλει τὸ πρός τον προτοτύπων ὄψει γενόμενον πάκτον συμβάλλεται καὶ τῷ ἐγγυησαμένῳ αὐτὸν, πλὴν εἰ μὴ ἴδωσι συνέδοξε πρὸς τὸν πρωτότυπον, ὥστε αὐτὸν μὴ ἀπαιτηθῆναι, τὸν δὲ ἐγγυητὴν ἀπαιτηθῆναι· τότε γὰρ δὲ ἐγγυητὴ οὐ κέχρηται τῇ παραγγαφῇ, καὶ ἐφ’ ὃν δὲ τὸν ἐγγυητὴν εἴπομεν ἔχει τὴν τοῦ πάκτου παραγγαφήν, τότε δύναται ταῦτη κέχρησθαι, οταν μὴ δογάνδι ἀκινο τὸν δύο ἐνηγγυήσατο, ὡς ὁ Παῦλος ἐν τῷ λβ. διγ. φροῖν.

Κυριλλ. Ἐὰν δὲ τῶν δύο ψέων προμιτέρδον ὄψει γένηται πάκτον, ὥφελει καὶ τὸν ἐπέρωτον. τὸ γενόμενον τῷ δύο ψέων πάκτον ὄψει ὥφελει τὸν ἐγγυητὴν, εἰ μὴ ἄριστον ἐνεθυμήθῃ, ὥν δύο ψέων μονος μὴ ἀπαιτηθῇ.

Τοῦ Ἀγροῦ. Ἐγ τοῦ οᾱ διγ. τοῦ ᾱ. τιτ. τοῦ με̄. βιβ. καὶ διγ. λδ. τοῦ γ̄. τιτ. τούτου τοῦ βιβ. λέγει, μηδὲ φελεύσθαι εἰ τοῦ πάκτου τοῦ ἐνὸς δύο τὸν ἄλλον, οὐτε τοῦ μαρδιτωρακοῦ φροῖν ἐν τῷ αὐτῷ οᾱ. διγ. διαβάλλων ὃ μαρδιτωροι καὶ τηροῦνται αὐτῷ τοῦ τυχόντος τοῦ συγχώρησικοῦ πάκτου. τὸ γαρ πάκτον τοῦ διαγειστὸν ἄλλοτιμαν ἀγωγὴν οὐκ ἀναισεῖ. δεῖ οὖν ἐν ἀπαίτερῳ θέματι τοῦ με̄. βιβλίου περιστάλιον ὑποθέσθαι τὸ πάκτον· τότε γὰρ ὁ εἰς τῶν δύο ψέων δύο στιπονιάδων οὔτε γενικῶς πακτεύοντα βλάπτει τὸν ἐπέρωτον, ὡς διγ. κζ. τούτου τοῦ τιτ. κατότον δόκον ἐπέγονον βλάπτει τὸν ἄλλον.

* Κοινωνὺς ἐνταῦθα θεμάτισον τούτους. διότι φροῖν δὲ τῷ β. θεμ. τοῦ ε. κεφ. τοῦ λ. βιβ. γεὰ παραγγαφὴ τὸ σχῆμα τῶν δύο ψέων προμιτέρδον ἡ στιπονιάδων τοιούτων εἰσιν, ὥστε τὸν μὲν ἔνα ἡ ἀπαιτηθῆναι ἡ ἀπαιτησι, αὐτὸν

et rursus, quando competit obligatio, per consequentias petitionem quoque esse, nisi remissio quoque sub conditione facta sit.

Eiusmodi pactum ratum est, et si, cum adhuc in potestate sit, conditio extiterit. Si tamen sub conditione aliquid stipulatus fuerit ab aliquo patri, qui me in potestate habet, hanc stipulationem patri acquirō, licet, postquam homo sui iuris factus sum, conditio stipulationis extiterit. In stipulationibus enim tempus stipulationis spectamus, non tempus existentis conditionis: in legatis autem tempus existentis conditionis spectamus, non tempus stipulationis, ut lib. 2. tit. 3. cap. 18.

Qui in solidum¹⁰⁾ eandem summam¹¹⁾ debent vel credunt¹²⁾, generaliter pacientes invicem sibi prosunt: pacta enim generalia illis quoque prosunt, quorum obligationem dissolutam esse eius, qui pacientur, interest. Itaque, si reus pacientur, id fideiussori prodest¹³⁾.

10) qui in solidum] In duobus reis stipulandi et duobus reis promittendi quaerere operaे pretium est, num pactum cum uno ex iis initum etiam alteri, qui pactus non sit, prodesse possit. Paulus igitur ait, pacta in rem omnibus prodesse, si ille, qui pactum initit, sic illud iniit, ut ne iniisset quidem illud, nisi reliquis quoque, qui ex eadem causa convenientur, pactum prodesset. Ut puta, duo quidam eandem summam stipulati sunt, et pactum ab iis initum est, se debitum non petiuros. Postea cum uno eorum pactum conditum est, quod generaliter exactionem permisit. Si igitur alter experiatur eique opponatur exceptio, replicatione utitur ex pacto cum altero facto, si scilicet socii sint, et alteri prosit, hunc agentem non submoveri, sed cum effectu debitum exigere posse. Atque haec quidem de duobus reis stipulandi. Sed et si quis, quum duo reos promittendi haberet, pactum cum uno eorum inierit, se debitum non petiturum, rursus hic, si quidem socii sint, alter quoque exceptionem habet, quum si ab altero exigitur, alter quoque laedatur, quocum pactum conditum est. Si quid enim is, qui pactus non est, solvit, id ab altero pro socio actione petet. Si vero socii non sint, is, qui pactus non est, pacti exceptione non utitur. Hoc intellige de pactis in rem: nam si pactum personale cum uno ex duobus reis iniero, tunc indistincte reus, quocum pactum initum non est, exceptione non utitur, licet adversus eum, qui pactus est, pro socio acturus et partem eius, quod solvit, petiturus ab eo sit. Sola enim in rem pacta, ut dictum est, etiam iis prosunt, qui pacti non sunt, si ex eo is quoque, qui pactus est, commodum habet. Itaque haud dubie pactum in rem cum debitore factum fideiussori quoque eius prodest, nisi specialiter id actum sit cum debitore, ut ab eo non petatur, petatur autem a fideiussore: nam tunc fideiussorem habere pacti exceptionem diximus, his uti ea potest, nisi donandi animo pro reo fideiusserit, ut Pauslus ait dig. 22.

Cyrilli. Si cum uno ex duobus reis promittendi in rem pactum initum sit, alteri quoque prodest. Pactum in rem cum debitore factum prodest fideiussori, nisi forte id actum sit, ut a reo solo non petatur.

Innominati. Dig. 71. tit. 1. lib. 46. et dig. 34. tit. 3. huius libri dicitur, pactum unius rei alteri non prodesset, neque mandatori. Eodem dig. 71. dicitur, mandatorem, qui solvit, mandati adversus eum agere, quicum pactum de non petendo initum sit. Pactum creditoris enim alienam actionem non tollit. Utroque ergo loco lib. 46. personale pactum accipiendo est: tunc enim unus ex duobus reis stipulandi nec generaliter pacientes alteri obest, ut dig. 27. tit. Verumtamen iusirandum deferendo alteri obest.

Hoc loco duo reos finge esse socios. Ideo nova adnotatio, quae est them. 2 cap. 5. lib. 30. ait: Talis est duorum reorum promittendi vel stipulandi conditio, ut unus tantum petat vel ab eo petatur, et solidum vel

μόνον ζημιούσθαι τὰ ὅλα ἡ κεφαλήνειν, τοῦ ἑτέρου μάτις τὴν
ζημίαν, ἀητε τὸ κέφαλος ἐπιγινώσκοντος, ὃσοι δὲ λέγονται οἱ
στιπουλάδοι οὐ διὰ τὸ ἀλλήλοις εἶναι ἐνόχους, ὃς τινες λέ-
γοντο· πάσι γάρ ὅπον γε καὶ ὁ εἰς στιπουλάδος ἐπεισωτῶν
ἑτερον πεινάει τι λεγεται ἐνόχος; διὰ τοῦτο οὐν λέγονται
ὅσοι διὰ τὸ ὄμα τῇ προς αὐτοὺς καταβολῇ ἀναγκάσθαι πειν-
τῶν καταβαλλόντων ἐπεισωτῆθροι, αὐτοὶ δὲ οὐκέτε αὐτοὺς
ἀπαιτήσθαιν, ὃς ἀναγκαῖον ὄντος τοῦ λιθρᾶ τὴν ὄγκην
αὐτῷ τρόπῳ, καὶ οὐνέστη. σημιώσοις τερπολογίαν φινιμα-
στήρ, οὗτοι οὐδεὶς τῶν δύο ὁέων στιπουλάδων, ὃ δύο ὁέων προ-
μιττεύοντας γενικῶς συμφωνῶν ὀφελεῖ ἡ βλάπτει τον ἑτερον,
οὐτε δηλαδή οὐδὲ εἰδί κοινον τουτοφονι μονόνον· εἰ γάρ
τοιούτοις εἴναι, καὶ βλάπτοντο καὶ ὀφελοῦνται ἀλλήλους, εἰ δὲ
κοινονοὶ ὄντες ἡ οἱ στιπουλάδοι ἡ οἱ προμιττέροι, οὐδὲ
οὐδεῖς τῶν δύο ὁέων στιπουλάδων, ἡ οἱ προμιττέροι.
προμιττέροις γενικῶς συμφωνῶν ὀφελεῖται τον ἑτερον.

† Πολλάκις ἡ αὐτὴ ὄγκη πολλοῖς τινιν ἀρμόσει ἐξ ὀλο-
κλήσου, ἡ κατὰ πολλῶν ἀρμόσει ἐξ ὀλοκλήσου· σκοπητέον οὖν
τὸ παρ' ἐνὸς τούτων ἡ προς ἔνα γενικόν σύμφωνον ἡ πάντας
ὤφελει ἡ πάντας βλάπτει· ἔως γάρ γενικὸν ἐγένετο πάκτον,
πάντες κέχρονται τῇ παραγωγῇ, οὐδὲ μὴ ἀπαιτήθησαν διέφερε
τοῦ τοῦ πάκτου ἐπιτυχοῦται. [Sch. o. I. 757]

τὸ αὐτὸ ποσόν] * Ζήτει βιβ. γ'. τῶν ἴνστιποντων τιτ.
ιεῖ· εἰ θέλεις μαθεῖν κατὰ τὸ ἀκριβές τὰ περὶ τῶν δύο ὁέων
προμιττέρων ἡ δύο ὁέων στιπουλάδων.

χρεωστοῦντες ἡ χρεωστούμενοι] * "Οταν οἱ δύο
ὅσοι στιπουλάδων συμφωνήσωσι πρὸς τὸν αὐτὸν χρεώστην, μὴ
ἀπαιτήσαντες αὐτὸν τὸ χρέος, καὶ πάλιν συμφωνήσῃ αὐτὸς πρὸς
τινὰ αὐτῶν, ἀπαιτήθησι τὸ χρέος· τότε γάρ καται τῇ ἐπει-
κατίον ὃ μὴ συμφωνήσαντος πάκτον.

δὲ ἐγγυητὴς ὁ ὀφελεῖται] Τοῦ Ἐναντιοφ. Καὶ ἀκούοντος
τοῦ ἐναγομένου κέχρονται ὁ ἐγγυητὴς ταῖς ἀρμόσονταις αὐτῷ
παραγωγαῖς, ὡς βιβ. λ.γ'. τιτ. ε. διγ. πδ. περὶ ἀμέτονον
διαφέναι, καὶ περὶ τοῦ ἀματίων διολογήσαντος καὶ δεδικοτος
ἐγγυητήν. βιβ. μ.τ. τιτ. α. διγ. ιε. ἀναγνωθεὶ διγ. λε. ὁ φρ-
σων· εἴναι μὴ ἔχει τὴν μαρδάτην κατὰ τον ἐναγομένου ὁ ἐγγυη-
τῆς, τυχον διώγον ἐνηγγήσατο, οὐδὲ ὀφελεῖται διὰ τοῦ πάκτου
αὐτοῦ.

* Οτι τὸ προλήψει γενικῶς σύμφωνον οὐ μόνον διαδόχοις
καὶ κληρονόμοις συμβάλλεται, ἀλλὰ καὶ διεφέναι καὶ ἐγγυητῇ,
ῶν κυθηρα τὴν ἀγωγήν διαφέρει τῷ συμφωνησαντι. τὸ δὲ
γενόμενον πάγιον τοῦ κρεδίτος πρὸς τὸν ἐγγυητὴν σύμφωνον
οὐτε ὀφελεῖται τον πρωτότυπον.

νβ'. Οὐλπ. ο) Εἰ μὴ συνέδοξεν, ὥστε τὸν ἐναγόμε-
νον μὴ ἀπαιτήθηναι, ἀλλὰ τὸν ἐγγυητήν.

γγ'. Παῦλ. Ρ). Τὸ δὲ σύμφωνον τοῦ ἐγγυητοῦ οὔτε
τὸν ἐναγόμενον, οὔτε τοὺς συνεγγυητὰς ὀφελεῖται.

τὸ δὲ σύμφωνον τοῦ ἐγγυητοῦ] Τὸ μὲν οὖν πρὸς
τὸν πρωτότυπον γενόμενον πάκτον ὀφελεῖ καὶ τὸν ἐγγυητήν,
ἔν ὃ μὴ συνέδοξεν, ὥστε τὸν μὲν πρωτότυπον μὴ ἀπαιτήσθαι
τὸ χρέος, ἀπαιτήθησι δὲ τὸν ἐγγυητήν, τὸ μετον πρὸς τὸν
ἐγγυητὴν γενόμενον πάκτον οὐκ ἀεὶ συμβάλλεται τῷ ὁέῳ τῷ
καὶ ἐγγυητὴν οὐκ ἀεὶ συμβάλλεται τῷ συνεγγυητῇ, καὶ ὃ
ἥμι ἔστι τοῦ πάκτου. καλῶς εἴτον, οὐκ ἀεὶ μανθανεῖς γαρ ὑπο-
κατίον, πότε συμβάλλεται καὶ τῷ ὁέῳ καὶ τῷ συνεγγυητῷ τὸ
ἔνι τῶν ἐγγυητῶν γενόμενον πάκτον, διὰ τοῦτο δὲ οὐκ ἀεὶ τὸν
ὅέον ἡ τὸν συνεγγυητὴν ὀφελεῖ τὸ ἐν τῶν ἐγγυητῶν γενόμενον
πάκτον, ἐπειδὴ καὶ ὃ ὁέος ἡ δ συνεγγυητὴς ἀπαιτήθη, τοῦτο
οὐδὲν ἀδικεῖ τὸν τοῦ πάκτου τυχον τὴν ἐγγυητήν, ὧσπερ, τὸ
ἀπαιτήθηται τὸν ἐγγυητὴν βλάπτει τὸν πρωτότυπον. εἰσότως
οὐτε τοὺς συνεγγυητὰς συμβάλλεται τὸ πρὸς ἔνα τῶν ἐγ-
γυητῶν γενόμενον πάκτον, οὐτε τὸν τυχον τὸν πάκτον ἀεὶ
διαφέναι, τὸν ἐτέρον ὀφεληθῆναι ἀπὸ τοῦ πάκτου· ἀλλὰ τότε
αὐτῷ διαφέναι, οὐτε ἐτέρον κεχρημένον παραγωγῇ αὐτὸς ὃ τοῦ
πάκτου τυχών εὑρίσκεται πρωτότυπος ὀφελούμενος, ὡς ἐπὶ
τῶν δύο ὁέων προμιττέρων καὶ τῶν γενόμενῶν ὑπέρ τον ὁέον.
βλέπε, πῶς εἴποι, οὐκ ἀεὶ τὸν ἐγγυητὴν ὀφελεῖ, καὶ τὸν ὁέον
ἔστι τὸ πάκτον. τοῦτο δὲ εἴποι τῷ κανονι προσέχων λεγει
γάρ, οὗτοι καὶ ὁέον ἔστι τὸ πάκτον, ἐξενώπ παρέχομεν τὴν
παραγωγὴν καὶ μόνον, δὲ οὐ καὶ ὃ τοῦ πάκτου τυχεν ὀφε-
λεῖται, ὡς ἐπὶ τῶν δύο ὁέων προμιττέρων· ὥστε ἐνταῦθα,

amittat vel lucrificiat, ita ut alter nec iacturam incur-
rat, nec lucrum faciat. Rei autem stipulatores non
dicuntur, quod sibi invicem obligati sint, ut quidam di-
cunt: quomodo enim et ubi unus reus stipulandi ab altero
aliquid sibi stipulans obligatus dicitur? Ideo igitur rei
dicuntur, quia simul cum solutione iis facta promittere
de solventibus coguntur, se ab iis nihil amplius exactu-
ros, quum eodem modo actio solvenda sit, quo orta est.
Nota mirabilem regulam, nullum ex duobus reis stipu-
landi vel duobus reis promittendi generaliter paciscen-
tem alteri prodesse vel nocere, quum scilicet socii
omnium bonorum nou sint: nam si tales sunt: invicem
sibi nocent et prosunt. Si vero duo rei stipulandi vel
promittendi socii sint et tamen neque sibi invicem pro-
sint, neque obsint, tunc intellige socios non omnium
bonorum, sed unius tantum rei.

Saepius eadem actio pluribus in solidum competit,
vel aduersus plures in solidum competit. Videndum
igitur, num pactum ab uno eorum vel cum uno initum
aut omnibus prodesit, aut omnibus obsit. Nam si pactum
generale sit, omnes utuntur exceptione, a quibus non
peti intererat eius, qui pactus est

11) e a n d e m s u m m a m] Quae re lib. 3. Institutio-
num tit. 16. si accurate cognoscere velis, qui sint duo
rei stipulandi vel duo rei promittendi.

12) d e b e n t v e l c r e d u n t] Si duo rei stipulandi
cum eodem debitore pacti sunt, ne ab eo debitum pe-
tant, et debitor rursus cum altero eorum pactus sit, ut
debitum petatur: tunc enim socius, qui pactus non est,
replicatione utitur.

13) f i d e i u s s o r i p r o d e s t] Enantioph. Invito quo-
que debitore fideiussor exceptionibus illi competentibus
utitur, ut lib. 39. tit. 5. dig. 24, de immodka donatione
deque eo, qui sine causa promisit et fideiussorem dedit,
lib. 46. tit. 1. dig. 15. Lege dig. 35. quo dicitur: si
mandati actionem aduersus debitorem fideiussor non
habeat, ut puta donandi animo fideiussit, pactum debiti-
oris ei non prodest.

Pactum ex praesumptione generale non solum succes-
soribus et heredibus prodest, sed etiam defensori et
fideiussori, quorum obligationem dissolvit eius, qui pa-
ctus est, interest. Pactum autem a creditore cum fidei-
ussore factum debitori non prodest.

XXII. Nisi hoc actum sit, ut a reo non petatur, L. 22.
sed a fideiussore. D. II. 14.

XXIII. Paul. Fideiussoris autem conventio ¹⁾ ne-
que reo, neque confideiussoribus prodest ^{2).} D. cod.

1) f i d e i u s s o r i s a u t e m c o n v e n t i o] Pactum
igitur cum debitore initum fideiussori quoque prodest,
nisi hoc actum sit, ut a debitore quidem debitum non
petatur, petatur autem a fideiussore. Pactum tamen
cum fideiussore factum non semper prodest reo fideiussi-
one liberato: non semper prodest confideiussori, licet
pactum in rem sit. Recte dixi, non semper. Infra enim
discis, pactum cum uno ex fideiussoribus factum ali-
quando et reo et confideiussori prodesse. Ideo autem
pactum cum uno ex fideiussoribus factum non semper
prodest reo vel confideiussori, quia, licet a reo vel a
confideiussore petatur, hoc fideiussorem, qui pactus est,
non laedit, ut debitori nocet, si a fideiussore petatur.
Merito igitur neque confideiussoribus pactum, cum uno
ex fideiussoribus factum prodest, neque eius, qui pactus
est, semper interest, ut alteri pactum prodesit: sed tunc
eius interest, quum alio exceptione utente ipse, qui
pactus est, principaliter commodum habet, ut in duobus
reis promittendi et his, qui pro reo tenentur. Nota me
dixisse, non semper fideiussori prodesse, licet pactum
in rem sit. Hoc autem dixi ad regulam attendens, quae
dicit, licet in rem pactum sit, ei soli nos exceptionem
præbere, per quem illi quoque, qui pactus est, utilitas
affertur, ut in duobus reis promittendi. Hic igitur,

ο) Οὐλπ. apud Fabr. deest. Habet Cod. Coisl. p) Παῦλ. deest ap. Fabr. Habet Cod. Coisl.

ἐπειδὴ μήτε ὀφελεῖται, μήτε βλάπτεται ὁ ἐγγυητὴς πεχοημένος ἢ μὴ πεχοημένος παραγγαρῇ τοῦ ὄντος ἢ τοῦ συνεγγυητοῦ, εἰκοτῶς οὐκ ὀφελεῖ τινα τούτων τὸ πάκτον πρὸς ἐγγυητὴν γεγονός.

Κυριλλον. Τὸ πρὸς τὸν ἐγγυητὴν πάκτον οὐ συμβάλλεται τῷ ὄντι ἢ τοῖς συνεγγυηταῖς τότε γὰρ τῷ μὴ πακτεύσαντι δίδοται παραγγαρῇ, ὅτε δὲ αὐτὸν ὁ πακτεύσας ὀφελεῖται, ὡς ἐπὶ τῶν ὄντων προσιτένδων.

* Εὖν ὁ ἐγγυητὴς συμφωνήσῃ μετὰ τοῦ διαινεστοῦ, μὴ ἀπαιτηθῆναι τὸν προτότυπον, καθάν μὲν δὲ ἐλευθέρουν προσώπουν αγορῆς τινα οὐ προσποιήσεται, οὐδὲ δύναται περιποιεῖν αὐτῷ τὴν τὸν πάκτον παραγγαρῇ· καθὰ δὲ ὅστος ἐπὶ αὐτῇ τῇ ὑποθέσει οὐ πάντα ἐλευθέρον ἔσται πρόσωπον, περιποιεῖ αὐτῷ τὴν τὸν δόλου παραγγαρῇ, καὶ περὶ αὐτοῦ ἐὖν ἥπτως συνεφωνήθη ὅμοιος καὶ περὶ συνεγγυητοῦ.

Ὄφελε εἰς] Κανὸν γενικὸν ἵνα, εἰ μὴ τοῦτο ὅμικῶς συνέδοξεν· ὀφελεῖ γάρ τότε καὶ αὐτὸν διὰ τῆς τὸν δόλου παραγγαρῆς, ὡς πεφ. κα.

L. 24. καδ'. Ἰδεμ. ፩) Οἱ δὲ ἀγωγῆς ἴδιᾳ ἐγγυησάμενος ὀφελεῖ τὸν ἐναγόμενον συμφωνῶν.

ἀγωγὴν ἵνα διάφορος ἐγγυησάμενος] Ἐστι δέ, ὅτε τὸ πρὸς τὸν ἐγγυητὴν γενόμενον πάκτον ὀφελεῖ τὸν πρωτότυπον. τί γάρ οὐ ἐπὶ πράγματι διαφέροντι αὐτῷ παρενθεᾶτε τις ἑαυτοὺς καὶ ἐνηγγυήσατο; οἷον τὸ προσονούρατην τις τὸν αὐτὸν διαινέμενον ἐνηγγυήσατο. ἐπανταῦθα γάρ ὁ ὄντος αὐτὶ ἐγγυητὸν παραλημβάνεται καὶ δοκεῖ τὸ πάκτον πρὸς τὸν ἐγγυητὸν γεγενηθεῖν πρὸς αὐτὸν γεγενηθεῖν τὸν ὄντον. τὸ αὐτὸν ἔστι καὶ ἐπὶ τῶν δύο ὄντων προσιτένδων καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀργενταῖων, ἐν ὃ δηλοντος κοινωνοὶ εἰσὶν οἱ δύο ὄντες προσιτένδων καὶ οἱ ἀργεντάῖοι, καὶ ἐν δέοντι τὸ πάκτον. τότε γάρ καὶ μόνον τὸ πρὸς τὸν ἔνα τούτων γενόμενον πάκτον καὶ τὸ ἐτέρῳ συμβάλλεται, ὡς ἐν τῷ κα. διγ. μεμάθηκας. ταῦτα μὲν οὐ περὶ τῶν ἄριστων, ὡς εἴσησται, πάκτον. τὸ μέντοι περσονάλιον πάκτον αὐτῷ καὶ μονῃ συμβάλλεται, ὡς ἐν τῷ κα. διγ. τῷ πακτεύσαντι. καὶ διὰ τοῦτο οὐτε πλησιόμοις δίδοσθαι τὴν ἀπὸ τὸν περσονάλιον πάκτον παραγγαρῇ φησιν ὁ Λαζεών. ἔτι δὲ καὶ μὴ ἐν δύο σοῦνται τις ἐνηγγυήσατο, καὶ οὕτω τὸ πρὸς τὸν ἐγγυητὸν γενόμενον πάκτον συμβάλλεται τῷ πρωτότυπῳ, καὶ διδωσιν αὐτῷ δόλου παραγγαρῇ.

Κυριλλ. Τὸ πρὸς τὸν ἐγγυητὴν σοῦνται ἐν δύο ὄντος τὸν ὄντος δοκεῖ γενέσθαι, ἐὰν ἐν τῷ δύο ὄντων προσιτένδων ἡ τὸν δύο ἀργενταῖον κοινωνῶν γένηται περσονάλιον πάκτον, οὐκ ὀφελεῖ τὸν ἐτέρον, ὡς πεφ. τὸν πλησιόμοιν.

* Ως ὅτε μέλλων διαινέσθαι καὶ παρέχειν ἐγγυητὴν παρεκείνασθαι μὲν ἐγγυητὴν γενέσθαι πρωτότυπον, αὐτὸς δὲ ὡς ἐγγυητὴ ἐπιρριθήθη. ἡ ὑπόδοση τινὰ δόντα ἐντολέα ἐπὶ δίκῃ καὶ αποδημασταντα καὶ πελει ἐλέγεται. καὶ μετὰ τὸ ἐλέγενον ἐπιρριθῆσαι περὶ τοῦ ἐντολέως, τοῦ ὡς πρωτότυπου δικαζόμενον, τη ἀληθείᾳ δὲ ὄντος ἐντολέως, ἐγγυητὴ· καὶ οὗτοι οὐτος ἐγγυητὴς ἐπὶ δίκῃ τῇ ἴδιᾳ ὁ δούς αὐτὸν ἐντολέα τῷ ὡς πρωτότυπον δικαζόμενον.

L. 25. καέ. Ἰδεμ. ፩) Οἱ εἰς τῶν δύο ἐναγομένων ἢ δύο E. eod. κοινωνῶν ἀργυροπρατῶν προσωπικῶν συμφωνῶν οὐκ ὀφελεῖ τὸν ἄλλον, οὐτε τὸν ἴδιον κληρονόμον.

§. 2. Τὸ σύμφωνον τοῦ ἐγγυητοῦ περιποιεῖ τῷ ἐναγομένῳ ὡς ἐπὶ πολὺ τὴν τὸν δόλου παραγγαρῇ.

οὐκ ὁ φελεῖ] Ωδε γάρ ἐφάντη μόνον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐλευθερῶν καὶ οὐχὶ ἐτέρον· ὡς ἐπὶ πλειστον δε καὶ τοὺς οὐρανῶν ὀφελήσει, ὡς πεφ. ξ. Θεμ. σ. καὶ βιβ. κα. τιτ. α. κεφ. η. Θέμα παρατελεύταιον.

† Οὐκ ὑπερβάνει γάρ τὸ πρόσωπον τοῦ συμφωνήσαντος. [Sch. p. 1. 757.]

σύμφωνον τοῦ ἐγγυητοῦ] Τὸ γάρ ὅτι φησιν· τοῦτο συμφωνήσης συνεφωνήθη καὶ τοιαντὴ ἐνομία καὶ διαθέσει τὸ πάκτον ἐγένετο, ὡς μήτε αὐτὸν τὸν ἐγγυητὴν, μήτε τὸν πρωτότυπον ἀπαιτηθῆναι τὸ χρέος, τοῦτο δὲ αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῶν συνεγγυητῶν εἰναι φαμεν· διὸ δὲ τοῦτο δόλου καὶ οὐ πάκτον παραγγαρῇ ἔχει ὁ πρωτότυπος καὶ ὁ συνεγγυητὴς, ἐπειδὴ μὴ

quum fideiussori nec proposit, neque obsit, sive usus sit, sive non sit rei vel confideiussoris exceptione, merito nec pactum cum fideiussore initum alicui eorum prodest.

Cyrilli. Pactum cum fideiussore initum non prodest reo vel confideiussoribus: tunc enim ei, qui pactus non est, exceptio datur, quum per eum ei, qui pactus est, commodum affertur, ut in reis promittendi.

Si fideiussor cum creditore pactus sit, ne a debitore petatur, quum per liberam personam actio nemini acquiratur, nec pacti exceptionem debitori comparare potest. Quum autem, quantum ad eundem casum, non est omnino libera persona, doli exceptionem ei comparat, et si de eo nominatim pactum initum sit: similiter de confideiussore.

2) prodest] Licet generale esset, nisi hoc specialee actum sit: tunc enim iis prodest per doli exceptionem, ut cap. 26.

XXIV. Idem. Sed si fideiussor in rem suam sit, paciscendo reo prodest.

fideiussor in rem suam] Interdum autem pactum cum fideiussore factum reo prodest. Quid enim, si eius rei, cuius ipsius intererat, nomine quis intercessit et fideiussit? Verbi causa, pro procuratore suo, qui mutuam pecuniam sumsit, quis fideiussit. Nam hic reus pro fideiussore habetur et pactum cum fideiussore initum cum ipso reo factum videtur. Idem obtinet in duobus reis promittendi et duobus argentariis, si scilicet duo rei promittendi et argentarii socii sint et pactum in rem sit. Tunc enim solum pactum cum uno ex iis factum alteri quoque prodest, ut dig. 21, didicisti. Haec igitur de pactis in rem, ut dictum est. Personale tamen pactum paciscenti solum prodest, ut dig. 21. Ideoque nec heredibus ex pacto in personam concepto dari exceptionem Labeo ait. Sed et si quis non in rem suam fideiusserit, pactum cum fideiussore factum reo prodest eique doli exceptionem suppeditat.

Cyrilli. Pactum cum in rem suam fideiussore factum cum reo factum videtur. Si cum uno ex duobus reis promittendi vel duobus argentariis sociis pactum personale initum sit, alteri non prodest, sicuti heredi.

Sicuti quum pecuniam mutuam sumturus et fideiussorem datus efficit, ut fideiussor debitor principalis fieret, ipse vero ut fideiussor spondit. Vel finge, aliquem in item procuratore dato peregre profectum rursus rediisse. Post redditum eius a procuratore, qui quasi dominus litigabat, revera autem procurator erat, exigebatur, ut fideiussorem daret: hic fideiussor ego ero, qui in meam item eum procuratorem dedi quasi dominum litigantem.

XXV. Idem. Unus ex duobus reis debendi vel ex duobus argentariis sociis in personam paciscendo alteri non prodest¹⁾, nec heredi suo.

Pactum fideiussoris²⁾ reo ut plurimum doli exceptionem acquirit.

1) non prodest] Sic enim suam solum personam, non alterum liberare videtur: plerumque tamen iis quoque proderit, qui cum eo sunt, ut cap. 60. them. 6. et lib. 25. tit. 1. cap. 8. thema penultimum.

Non enim personam paciscentis egreditur.

pactum fideiussoris] Quid enim si dicat: hoc tacite convenit, et tali sententia et voluntate pactum initum est, ut neque ab ipso fideiussore, neque a reo debitum petatur. Idem in confideiussoribus quoque obtinere dicimus: ideo autem doli et non pacti exceptionem reus et confideiussor habent, quia pactum per libe-

q) deest Ἰδεμ apud Fabr. Habet Cod. Coisl r) Ἰδεμ deest apud Fabr. Habet Cod. Coisl.

δύναται πάκτον δὲ ἐλευθέρου προσπορθεσθαι. καὶ εἰνωτας, ἐπειδὴ οὐ τοῦ πάκτου παραγραφή δούλευε τῇ ἀμιβῇ, ταύτη μὲν οὐκ ἔχει δικαίωσις, καὶ πρὸς τὸν συνεγγυητὴν συγεφυνῆθη, ὡς τε μήτε τὸν πρωτότυπον, μήτε τὸν συνεγγυητὴν ἀπατηθῆναι. ἔχει δὲ διὰ τὸ δίκαιον τοῦ δόλου παραγραφήν, φυσικωτέραν οὖσαν καὶ ἐν τελευταῖς βοηθείᾳ παρεχομένην ἀσθενούσῃς τῆς τοῦ πάκτου παραγραφῆς, ὡς ἐν τῷ ι. διγ. φθάσας ἐδίδαξεν Οὐλπιανός.

Καῦλλ. Εἰ καὶ ἡγούμενος πάκτον εἶπη, μὴ ἀπατεῖσθαι τὸν ἄστον, περιποιεῖ αὐτῷ δόλον παραγραφήν. τὸ αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῶν συνεγγυητῶν.

† Εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὰ πρὸς τὸν ἐγγυητὴν σύμφωνα ον δίδωσι τῷ πρωτότυπῳ πάκτου παραγραφήν, ἔνθετε δόλον παραγραφήν αὐτῷ δίδωσιν, ὅτε τούτο ἐθυμηθῶσιν οἱ συμφωνηθέντες, ὡς τε μήδε τὸν πρωτότυπον ἀπατηθῆναι. [Sch. q. 1. 757.]

κχ'. Ἐὰν ἴδικῶς συνιεφώνησε, μήτε τὸν ἐναγόμενον ἀπατηθῆναι. τὸ αὐτὸν καὶ περὶ συνεγγυητῶν.

κχ'. Παῦλ. ¹⁾ Οὐ εἰς τῶν δύο ἐνόχων ἐπερρωτῶντων καὶ τῶν δύο κοινωνῶν ἀργυροπλατῶν οὔτε γενικῶς συμφωνῶν βλάπτει τὸν ἄλλον²⁾ οὐτε³⁾ ἀνανεοῦν μόνος δύναται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀπατεῖν καὶ ὑποδέχεσθαι τὸ δόλον δύναται. καὶ τῷ ὑπεξόνσιῳ γάρ καταβάλλεται τὸ παρ' αὐτοῦ δανεισθέν, εἰ καὶ μὴ δύναται ἀνακαυίσαι.

εῖς τῶν δύο ἐνόχων] Ἐὰν εἰς τῶν δύο ἀργυρεταῖσιν πακτεύσῃ πρὸς τυντα, εἰ μὲν συμβάλλεται τῇ ποιογναίᾳ τὸ πάκτον (ἴτι γάρ οὐτε πρὸς τὸν κρεδίτορα αὐτῶν ἐπαπτεύει, μὴ ἀπατηθῆναι), τοτε καὶ τὸ πρὸς τὸν ἔνα γενόμενον πάκτον ὃν δέ μη καὶ τῷ ἄλλῳ συμβάλλεται, ὡς ἔγρας ἐν τῷ ξε. διγ. εἰ δὲ βλάπτονται ἐπὶ τὸν πάκτον (τυχόν γάρ κρεδίτορες ἥτοι), τοτε τὸ πρὸς τὸν ἔνα γενόμενον πάκτον, καὶ ὃν δέ μη δέσποτης τοῦ πάκτου, τούτο τὸ πρὸς τὸν ἔνα γενόμενον πάκτον, καὶ τὸ πρὸς τὸν ἔνα γενόμενον πάκτον διατέκται, ὡς τε καὶ θάτερον αὐτῶν δύναται τῷ δικαιούσῃ τῷ δικαιούσῃ τοῦ πάκτου· ἀλλ' οὔτε νοβατίσιν δύναται τοὺς αὐτοὺς ποιεῖνθαι τοῦ χρέους, εἰ καὶ καλῶς τὸ χρέος ἐν αὐτοῖς καταβάλλεται. τούτο δέ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων υπεξουσίων ἔστιν ὕδειν. καὶ οὐτοὶ γάρ οὐδὲ πεκονιλάδιον χρέος δύναται νοβατεῖν, εἰ καὶ καλῶς πιστὸν τὸν πεκονιλάδιον δεβίτορος δικαιούσῃ γάρ, οὐ μὴ διὰ νοβατίσιν δύναται τὸν ὄφελοντα αὐτοῖς τι ἐλευθεροῦν. μη ἐναγτιωθῆ δέ σοι τὸ κείμενον ἐν τῷ πρώτῳ τῶν δέ ὁρθῶν βιβλίῳ τιτ. β. διγ. κα. 1. ἡδίου ἡγούμ. τοτε γάρ καὶ μάρον εἰπεῖ τὸν οἰκέτην δύναται νοβατεῖν κατὰ τὸ ἐκεῖ ἡγούμ. οὔτε διὰ οἰκέτης αὐτοῦ, τῆς νοβατίσιος γενομένης τὸν πεκονιλάδιον κρεωτην ἐπιγράψειν· οὐτοῦ γάρ καὶ διακέτης καὶ διεπεξούσιος δύναται νοβατεῖν, τουτέστιν, ἐν ὃ αὐτοὶ ἐπερρωτῶσιν, οὐδὲ διακέτης πεκονιλάδιον καταβάλλεται κρέος. οὔτε γάρ γίνεται νοβατίσιν, ἐνθα μὴ αὐτοὶ τὸν πεκονιλάδιον ἐπερρωτῶσι δεβίτορος. μηδὲ οὐν ἐναγτιωθῆ σοι τὸ εἰσημένον, ἀλλ' οὐτοὶ αὐτοὶ υποδικάτισον καὶ εἰπεῖ, οὐτε μὲν αὐτοὶ ἐπερρωτήσονται, γίνεται νοβατίσιν, εἰ δὲ ἐπερρωτήσουσι παρασκευάσονται, οὐ γίνεται νοβατίσιν κατὰ τὸ εἰσημένον. ἐνταῦθα δέ ὅσα ἡμῖν εἴρηται περὶ τῶν δύο ἀργυρεταῖσιν.

Καῦλλ. Έὰν εἰς τῶν δύο ἔσων στιπονιλάδων η̄ τῶν δύο ποιοντων ἀργυρεταῖσιν ποιητὴ πάκτον, οὐ βλάπτει τὸν ἡγούμ., εἰ καὶ καταβολῆς ἔστι δεκτικός· οὔτε γάρ νοβατεῖν δύναται· καὶ οἱ υπεξουσίοις γάρ ἡμῶν οὐ δύναται νοβατεῖν, εἰ καὶ καταβολῆς εἰσιν δεκτικοί.

Τοῦ αὐτοῦ. Καίτοι ὄργον ἐπάγων βλάπτει τὸν ἡγούμ., ὡς βιβ. ιβ. πτ. β. διγ. κα.

βιλάπτει] * Συντόμῳ λόγῳ κανονικῶς ἵνθι, οὐτε οἱ κοινωνοὶ μὲν η̄ οἱ προμιτένδοι η̄ οἱ στιπονιλάδοι ὀφελοῦσιν ἀλλήλους, οὐδὲ καφ. κα. θεμ. πελευτ. καὶ τοῦ παροντος καφ. οὐδὲς ἐν ἀρχῇ· βλάπτονται δὲ οὐδαμῶς, οὐδὲ τὸ παρόν φραγμὸν κεφαλιανὸν· το δὲ ἐνάγειν καὶ ἀπατεῖν ὄργον οὐ γόμος βλάψην οὐχ γίνεται. οὐ δὲ καὶ ἔσω ἀμα στιπονιλάδοι η̄ προμιτένδοι

ram personam acquiri non potest. Et merito, quia pacti exceptio stricto iuri servit, hac reus non utitur, licet cum confideiussore convenerit, ut neque a reo, neque a confideiussore petatur. Propter aequitatem autem doli exceptionem habet, quae naturalis magis est et in subsidium datur, cum deficit pacti exceptio, ut dig. 10. antea Ulpianus docuit.

Cyrilli. Etsi in paciscendo specialiter dixerit, ne a reo petatur, tamen ei doli exceptionem acquirit. Idem etiam in confideiussoribus obtinet.

Licet pacta cum fideiussore inita reo pacti exceptionem non praebant, interdum tamen doli exceptionem ei praestant, si id actum sit inter pacientes, ut nec a reo petatur.

XXVI. Si hoc specialiter actum sit, ne a reo ^{L. 26.} quoque petatur. Idem et in confideiussoribus est. ^{D. II. 14.}

XXVII. Paul. Unus ex duobus reis ¹⁾ stipulandi ^{L. 27.} et unus ex duobus argentariis sociis, nec si generatiter pactus sit, alteri nocet ²⁾: nec novare solus obligationem potest ³⁾, quamvis solidum petere ⁴⁾ et suscipere possit. Nam et ei, qui in potestate est, solvitur, quod crediderit, licet novare non possit ⁵⁾.

1) unus ex duobus reis] Si unus ex duobus argentariis sociis cum aliquo pactus sit, siquidem societati pactum prosit (quid enim, si cum creditore societatis pactus sit, ne petat?), pactum cum uno in rem factum alteri quoque prodest, ut dig. 25. didicisti. Si vero pactum reliquis noceat (forte creditores erant), pactum cum uno factum, licet in rem sit, alteri non prodest. Hoc enim solum de iis constitutum est, alterum eorum actione ipsis competente in solidum experiri posse. Sed nec novare quis eorum debitum potest, licet recte uni eorum solvatur. Hoc etiam in his, qui in potestate nostra sunt, cognoscere licet. Nam et hi ne peculiare quidem debitum novare possunt, licet recte eis a peculiari debitore solvatur: per solutionem enim, nec vero per novationem debitorem suum liberare possunt. Ne contrarium tibi videatur, quod libro primo de rebus tit. 2. dig. 21. a Gaio expresse dictum est. Tunc enim solum dic servum novare posse secundum illum textum, quem servus ipse novatione facta a peculiari debitore stipulatus sit: sic enim et servus et filiusfamilias novare possunt, hoc est, si ipsi stipulentur, ut Gaius ait lib. 43. Digestorum tit. 2. dig. 33. Si vero servus ipse vel filiusfamilias novatione facta stipulati non sint, sed alium constituerint, qui stipuletur, novatio non fit. Et hoc est, quod hoc loco dictum est, novare non posse eos, qui in potestate nostra sunt, licet recte eis peculiare debitum solvatur. Nec enim fit novatio, si non ipsi a peculiari debitore stipulentur. Ne igitur id, quod dictum est, contrarium tibi videatur, sed ita id distinguas et dicas, siquidem ipsi stipulati sint, fieri novationem, si vero alium constituerint, qui stipuletur, novationem secundum ea, quae dicta sunt, non fieri. Quae de duobus argentariis a nobis dicta sunt hoc loco, et de duobus reis stipulandi sumas.

Cyrilli. Si unus ex duobus reis stipulandi vel ex duobus argentariis sociis pactus sit, alteri non nocet, licet solutum recte accipiat: neque enim novare potest. Nam et qui in potestate nostra sunt, novare non possunt, licet recte eis solvatur.

Eiusdem. Atqui iusurandum deferendo alteri nocet, ut lib. 12. tit. 2. dig. 27.

2) nocet] Breviter regulam cognosce, socios qui dem vel reos promittendi vel reos stipulandi invicem sibi prodesse, ut cap. 21. them. ult. et hui. cap. index initio: nequam autem sibi invicem nocere, ut hoc capitulo dicitur. Iurisurandi autem delationem et petitionem lex pro damno non habet. Sed qui simul rei

s) Παῦλ. deest ap. Fabr. Habet Cod. Coisl. t) Fabr. add. γέρ. Deest in Cod. Coisl.

Ἵντες καὶ κοινωνοὶ οὐ, μόνον ὁφέλουσιν, ἀλλὰ καὶ βλάπτουσιν
βαλῆτων, ὡς βιβ. καὶ τιτ. δ. κεφ. λ. Θεμ. β. καὶ ἀλλού
εὑρητε, ὅτι τινὲς μὲν δύνανται ὁφελεῖν, βλαττεῖν δὲ οὐδὲμις,
ὅτι ὁ δυνάος τὸν δεσπότην. ἀνύγωθι τούτου τοῦ τίτλου κεφ.
δέ. τε τέλει.

* Τοιαύτηρ ἐταῦθε ποιεῖται τὴν διάφεσιν ὁ Δοξάπιτρος κύνιος καὶ φῆμιν, ὅτι ἡ κοινωνία εἰσὶ μόνον, ἢ δέοντες στι-
ποικιλαῖδοι καὶ ἡ δύο ἔσοι προφετεῖδοι μόνον, ἢ τὸ συμμα-
φέγον κοινοῖο δύο ἔσοι στιποικιλαῖδοι μόνοι καὶ δύο ἔσοι
κορικοῖο προφετεῖδοι. εἰ μὲν ὅτι ἡ κοινωνία εἰσὶ μόνον, ἢ
δύο ἔσοι στιποικιλαῖδοι μόνον καὶ δύο ἔσοι προφετεῖδοι, τὸ
παρόν ἐνὸς γενέμενον οὐ βλάπτει τὸν ἄλλον, καθὼς φῆμιν τὸ
παρόν κεφαλαῖον. ὕδε γὰρ θεματίζει καὶ δύο ἔσοις στιποι-
κιλαῖδονς μορονὶ καὶ δύο κοινωνίας μονονὶ ἀγνοοφοράτις, καὶ φῆ-
μιν, ὅτι οὐτε γενετικής αυτιφάνων δὲ εἰς βλάπτει τὸν ἄλλον.
ὅμοιως δὲ καὶ τὸ λδ. κεφ. τοῦ β'. τιτ. τοῦ ζ. βιβ. φῆμιν,
θεματίζον κακεῖνο δύο ἔσοντας στιποικιλαῖδοις καὶ δύο ἔσοντας προ-
φετεῖδοις, καὶ διδύσκει, ὅτι τὸ παρόν τοῦ ἐνὸς γενέμενον οὐ
βλάπτει τὸν ἄλλον. ἐγ δὲ τῷ τέλει φῆμιν, ὅτι εἰ μποτὸν
οὗ δύο ἔσοι στιποικιλαῖδοι καὶ δύο ἔσοι προφετεῖδοι κοινωνίαν
εἰσὶν. τοτὲ γάρ βλάπτει τόχον καὶ τὸ παρόν τοῦ ἐνὸς γενέμενον
καὶ τὸν ἔτερον, ὅταν οἱ δύο ἔσοι στιποικιλαῖδοι καὶ δύο ἔσοι προ-
φετεῖδοι κοινωνίαν εἰσὶν. κοινωνίας δὲ λέγει δύο ἔσοντας στιποικιλαῖδον
κέδουσι καὶ ἔμμιτις. οἱ γαρ μόνοι δύο ἔσοι στιποικιλαῖδοι ἢ
προφετεῖδοι οὐτε οὐκ εἰσὶν ἐπειδὴ τούτου μονὸν κοινωνία, ἀλλὰ
κοινοφράκται καὶ μὴ μοι εἴπῃς, ὅτι καὶ πάντες ἀνύγουσιν καὶ
ἐνάγονται εἰς ὀλόντορον· ἀκούοντο γάρ, ὅτι διὰ τὸ σχῆμα τῶν
δύο ἔσων στιποικιλαῖδων . . . . . οὐχ ἀπίκας γάρ
εἰσὶν κοινοτράκται, ἀλλὰ κατὰ τὸ σχῆμα τῶν δύο ἔσων στιποι-
κιλαῖδων καὶ προφετεῖδων· ἵνα γοῦν τοῦ λόγου ἀναλαμβωμεν, οἱ
οὐρὶ πολλοὶ ἐνέρχομενοι ἢ αὐτοὶ ἀλλοις ἐρόχονται ἔχοντες, εἰ μὲν
εἰσὶ κοινωνοὶ μόνον, ὡς οἱ ἐντιῦθεν θεματίζομενοι ὑπογονοπα-
τιαι, οὐν βλάπτουσιν ἀλλήλους· εἰ δὲ καὶ δύο οὖσι στιποικιλαῖδοι καὶ
προφετεῖδοι καὶ κοινωνίαν εἰσὶν, οὓς οἱ θεματίζομενοι ἐν τῷ
ἔργῳτε λδ. κεφ. τοῦ β'. τιτ. τοῦ ζ. βιβ. περὶ τὸ τέλος,
επειδὴ βλάπτουσιν ἀλλήλους· ἐπειδὴ δύο συνειθόντα διοῦ,
τὸ τε σχῆμα τῶν δύο ἔσων στιποικιλαῖδων καὶ δύο ἔσοι προ-
φετεῖδοις καὶ ἡ κοινωνία εἰς ἄκρων ἥτιστην . . . . . ταῦτα τοσοῦ-
το, ὡςτὲ ἔνα τοὺς δύο καὶ τοὺς δύο ἔνα λογίζεσθαι. καὶ
ἄπειρ τις ἔντινος δοκεῖ βλάπτειν ἢ ὑφελεῖν καὶ τοῦτο ποιεῖν
δύναται, εἰ βούλεται, οὐτοὶ καὶ τὸ παρόν τοῦ ἐνὸς γενέμενον
τοιαῦτην ἔχει δύναμιν. δύναται γάρ τὸ παρόν ἐνὸς ἐκείνων γενέ-
μενον βλάπτειν καὶ τὸν ἔτερον, οὐδὲν δοκούστων τῶν δύο
καὶ ἔνα τάξιν ἐπεξόρτων . . . . . το προσωπῶν καὶ τὸ συνά-
λιγμα. τούτων γοῦν οὐτοὶ σοι προθεωρηθέτων, μηδοὶ δεξῆ
ὡς ἐγκατίον τὸ β'. Θέμα τοῦ λ. κεφ. τοῦ δ'. τιτ. τοῦ ζ. βιβ.
ἀλλ' εἰ μὲν ἐπ τεκνών τοῦ θέματος τοὺς δύο ἔσοντας στιποι-
κιλαῖδον καὶ τοὺς δύο ἔσοντας προφετεῖδοις κοινωνίας βιβλεῖ
θεματίσια, εὐδρομος ὁ λόγος. βλάπτουσι γάρ ἐκεῖ ἀλλήλους·
εἰ δὲ μὴ κοινωνίας εἴπῃς, ἀλλὰ δύο ἔσοντας στιποικιλαῖδοις μορονὶ
καὶ προφετεῖδοις, πάλιν οὐδὲν ἀτίξιον εὐθότερος εἰ γαρ ἀπο-
βίθεις οποιεῖται, ἡ ἀπορὴ καὶ η δελεγατίων καὶ . . . . τα δικα-
στημα τῆς δίκαιας καταφορά οὐ φανερώς ἐμφανίσονται βλάψη,
ὅτε γίνονται. ἡ γὰρ ἀπορὴ καταβλῆται εἰσιεν, οὐ εἰς δὲ τῶν δύο
ἔσων στιποικιλαῖδων καλῶς . . . . πατεῖται τὸ σχέος καὶ ὑποδε-
κεθαῖται δύναται, λαπτον καλῶς δύναται τὴν ἀποχρήσιν ποιεῖν. ὁ
γάρ ποιῶν ἀποχρήσιν τοῦτο φρονεῖ· ἔχει λαβθών. ἐπειδὴ σὺν φρονεῖ
παπούμενος τιρ ἀποχρήσιν, ἔχον λαβθών, ἴμεν θέρωσε τὸν γρεώ-
στην. δύναται γάρ λεγεῖν, ὅτι κατέβαλον. ὅλην καὶ ἐπὶ τῆς
δελεγατίονος οὐκ εύτινα φανερά η βλάψη πιστὸς δ ποτε . . . .
ἔτερον γρεωστην, καὶ μὴ μοι εἴπῃς, ὅτι καὶ μὲν εἰκὸς εστιν,
ἀποφῆμαι τὸν ἀπογνωτην γρεωστην ὡς τὸν ποιησάται τὴν ἀποχρήσιν,
καὶ πόθεν πάθον τὸ ιπαρχον ὁ εἰς τῶν . . . . . ὕστερον στιποικι-
λαῖδον ὁ μῆτρας ποιήσας ἀποχρήσιν, μῆτρε δελεγατεύεται· μάθε γάρ,
ὅτι φανερώς οὐ δύναται βλάπτειν ὁ εἰς τὸν ἔτερον, οὐν οὐ
δύναται συγχωρεῖν τὸ λόγον καὶ ποιησάται τὸν γρεωστην τὸν ἔτερον
βιβλιάλεσθαι παφαγόμενον· ιδον φανεράν βλάψη· εἰ δὲ τὸ παρόν
αὐτὸν γενέμενον οὐ βλάπτει, οὐδὲ σκοτῶν ἔχει τοιούτον δ τοῦτο
πεποιηκώς, οὐτειον δὲ τυχηρῶς οὐτοι συναζήν αποτελεσμα γένη-

stipulandi vel promittendi sunt et socii, non solum sibi
invicem prosunt, verum etiam nocent, ut lib. 26. tit. 4.
cap. 30. them. 2. et alibi reperies, posse quosdam prod-
esse quidem, nec vero nocere, ut servum domino. Lege
huius tit. cap. 64. in fine.

Eiusmodi distinctionem hoc loco dominus Doxapater facit, et ait, esse vel socios tantum, vel duo reos stipulandi vel duo reos promittendi tantum, vel coniunctim duo reos stipulandi socios, et duo reos promittendi socios. Si igitur vel socii tantum sint, vel duo rei stipulandi tantum, et duo rei promittendi, quod ab uno gestum est, alteri non nocet, ut hoc capitulo dicitur. Iucundum enim agit de duobus reis stipulandi tantum et de duobus argentariis sociis tantum, et ait, nec generaliter paciscendo unum alteri nocere. Similiter cap. 34. tit. 2. lib. 7. dicitur, ubi de duobus reis stipulandi et de duobus reis promittendi agitur et dicitur, quod ab uno gestum sit, id alteri non nocere. In fine autem dicitur, nisi hi duo rei stipulandi et duo rei promittendi socii sint. Tunc enim, quod ab uno gestum est, alteri quoque nocet, quum duo rei stipulandi et duo rei promittendi socii sunt. Socios autem duos reos stipulandi et promittendi eos appellat, qui ex conventione lucri et damni socii sunt. Qui enim tantum duo rei stipulandi vel promittendi sunt, ex eo solum socii non sunt, sed commune aliquid agunt. Nec mihi dicas, omnes in solidum agere et conveniri. Audis enim, propter conditio- nem duorum reorum stipulandi ..... Non simpliciter enim sunt rei communis consortes, sed secundum formam duorum reorum stipulandi et promittendi. Ut tamen orationem recipiamus, plures igitur, qui obligati sunt, vel alios sibi obligatos habent, si quidem socii tantum sint, ut argentarii hoc loco commemo- rat, sibi invicem non nocent. Socio enim socium aperte laedere non licet. Si vero duo rei stipulandi et rei promittendi tantum sint, ut duo rei stipulandi, qui huius cap. initio ponuntur et lib. 7. tit. 2. cap. 34. initio ... hi sibi invicem nocent. Sed et si duo rei stipulandi et promittendi et socii sint, ut hi, qui dicto cap. 34. tit. 2. lib. 7. circa finem ponuntur, hi sibi invicem nocent. Itaque duo, quae simul concurrunt, conditio duorum reorum stipulandi et duorum reorum promittendi et societas ad extremum coniuncta ..... in tantum, ut unus pro duobus, et duo pro uno habeantur. Et sicut quis sibi ipsi nocere vel prodesse videtur et hoc facere potest, si velit, ita etiam, quod ab uno gestum est, talem vim habet. Nam quod ab uno eorum gestum est, etiam alteri nocere potest, quum duo pro uno ha- beantur et unius locum obtineant ..... His igitur antea consideratis, ne contrarium tibi videatur them. 2. cap. 30. tit. 4. lib. 26. Sed si eo themate duo reos stipulandi et duo reos promittendi socios esse ponere velis, bene oratio procedit. Tunc enim sibi invicem nocent. Si autem eos non esse socios dixeris, sed duo reos stipulandi tantum et promittendi, rursus nihil contrarium repieres. Nam si accurate rem con- sideraveris, acceptilatio et delegatio et ..... non aperte damnum ostendunt, cum fiunt. Acceptilatio enim solutioni similis est. Unus ex duobus reis stipulandi recte cum debitum petere et solutum accipere pos- sit, recte etiam acceptum ferre potest. Nam qui accep- tum fert, ait: acceptum fero. Quum igitur dicat, qui acceptum fert, acceptum fero, debitorem liberavit. Di- cere enim potest, se solvisse. Verum etiam in delega- tione damnum non est apertum ..... Nec mihi dicas, probabile esse, non solvendo esse eum, qui nunc est debitor, vel eum, qui acceptam tulit pecuni- am, nec dicas, unde satisfaciendum sit illi duorum reorum stipulandi, qui neque acceptam tulit pecuniam, neque delegavit. Discas enim, aperte unum alteri nocere non posse, verbi causa, non posse remittere debitum et efficere, ut alter agens exceptione submoveatur: en- damnum apertum. Si vero id, quod ab eo gestum est, non nocet, nec id egit is, qui gessit, postea fortuito casu contrarium aliquid acciderit, ideo non accusabitur,

u) Deesse videtur xará. v) Hae minutae lacunae in hoc scholio inde ortae sunt, quod folium, in quo scriptum est, in Cod. Coisl. ita ligatum est, ut semper nonnullae litterae in quavis linea non apparetur. Ceterum hic deest dico.

ται ἐναντίον, οὐδὲ διὰ τοῦτο αἰτιατέος δὲ τὴν ἀποκήρυξην δὲ τὴν δελεγματίου ποιῆσαι ἀνθρώπος τὸ γάρ φανερῶς βλάπτειν καὶ ὅτε τὸ σύμφωνον γένηται, ἀπαγορεύει δὲ μηδος, οὐτε γοῦν δὲ δελεγματίουν βλάπτει ἄλλον· ἔχει γάρ πάλιν ἄλλον ἐνοχον, οὐτε δὲ ποιῶν ἀδύνατον· δοκεῖ γάρ αὐτὸν καταβάλλεσθαι πρὸς τὸν ἑταῖρον στιπουλάδων τὸ χρεός, διολογούμενόν πάντως ἔστιν. καὶ μή μοι εἴπῃς, ὅτι ποδέν ἴκανωθησται δὲ ἔτερος, ἐάν δὲ ἐλευθερώσως αποδῷ, ἀπειδῆ δὲ ἐνοχον ὃν ἐλευθερώθη διὰ τῆς ἀποκήρυξης ἀκόντη γάρ, ὅτι δὲ νόμος τὸ σπάντον οὐκέτι ἐπιγνωσθει, ἀλλὰ εἰς τὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνοντα καταγίνεται καὶ ταῦτα μὲν ἐπιγνωσθει, σπάντον δὲ τοῦτο πάντας καὶ ἀδηλον, καὶ οὐδὲ φανερά βλάψθη ἐμφαίνεται ἐντεῦθεν.

ἀγανεοῦν μόνος δύναται] τὸ οὐπερές ἔτερος τι συμφωνῶν πρὸς βλάψθην τοῦ κοινωνοῦ η τοῦ δανειστοῦ οὐ δύναται βλάψαι αὐτὸν, οὐτον καὶ γραβατεύειν μὴ δύναται. [Sch. v. I. 757.]

ἀπαιτεῖται] Τοῦ Ἀρων. Εἰ δὲ μὴ ἡμας κοινωνὸν ἀργυροφάνται, εἰς μονον τὸ ἡμιον δὲ δανειστῆς ἔναγε.

μὴ δύναται ἀρακαιτίσαι] Τοῦ Ἐναντίοφ. Περὶ τοῦ δύναται τὸν ὑπεξόντον μετατιθέναι, ἔχεις βιβ. ιβ. τιτ. β. διγ. καὶ βιβ. μετ. τιτ. β. ω) διγ. λγ. ὅπερ δεῖ νοεῖν ἐπὶ τοῦ ἔχοντος ἐλευθερῶν ὑπηρεσίαν η λέγειν, οὐτε εἰς ἐναντίον καὶ οὐ μηρ εἰς ἄλλην ἀνάγραψαι τοῦ αὐτοῦ βιβ. τιτ. κς. ἥγον βιβ. τιτ.. διγ. λγ. ὅπερ φησάν· νίδος καὶ δοῦλος δύναται δι ἔαντῶν μετατιθέναι τὰς πεκουλασίους ὁγωγάς, μάλιστα ἐαν κορείτοντα τὴν ἔαντῶν ποιήσωνταν αἴρεσσον. ἐν δὲ τῷ ιθ. διγ. τοῦ γ. τιτ. τοῦ μετ. βιβ. φησόν, οὐτε δοῦλος ἀπατῶν, ἀπέρ πεκουλασίων ἐδάπεισεν, ἐλευθεροῦ τὸν χρεωτηρί, οὐ μηρ ἐαν ἀποδῶντος η μεταθήσει, φησόν δὲ καὶ βιβ. ιβ. τιτ. α. διγ. μ. οὐ δὲ ἔχων πεκουλίους ὑπηρεσίαν δύναται ἀποπληροῦν ἴδιον χρεός. ζητεῖ βιβ. γ. τῶν ἱντιτούντων τιτ. καθ. καὶ ποτὲ ἔξεινον ἰσμηρεύοντον τὸ ἀνακαίται, τοντέστιν, ἀναίσθησι τὴν δροβάτενοιν ἐπειδήποτεν, ἀναισχησι δὲ καὶ τὴν ἔτεροτησιν. τοιαῦτην ἔνταῦθι τὴν διάρρεον ποιεῖται καὶ φησαν, οὐτε εἰς κοινωνον εἴσον οἱ δύο ὁέοι στιπουλάδοι καὶ δύο ὁέοι προσμιτέροι μονον, η τὸ συναμφότερον κοινωνον δύο ὁέοι προσμιτέροι καὶ δύο ὁέοι στιπουλάδοι κοινωνον εἰ μεν οὐν κοινωνοι εἴσον μονον η δύο ὁέοι στιπουλάδοι μονον καὶ δύο ὁέοι προσμιτέροι, τὸ παρόν τοῦ ἐνός γενόμενον οὐ βλάπτει τὸν ἄλλον, καθά φησιν καὶ τὸ παρόν κεφαλαιον. ὧδε γάρ θεμάτις καὶ δύο ὁέοις στιπουλάδοις καὶ δύο κοινωνοῖς μόνον ἀγνοητούτας. καὶ φησιν, οὐτε οὔτε γενικῶς συμφωνῶν δὲ εἰς βλάψει τοῦ ἄλλον. ἀλλὰ δύοις δέ καὶ τὸ λδ. κεφαλ. τοῦ β. τιτ. τοῦ ζ. βιβλίον φησόν, θεματίζον κακεῖνο δύο ὁέοι στιπουλάδοις καὶ δύο ὁέοις προσμιτέροις, καὶ διδάσκει, οὐτε τὸ παρόν τοῦ ἐνός γενόμενον οὐ βλάπτει τὸν ἄλλον. ἐν δὲ τῷ τέλει φησί, οὐτε εἰ μήποι οὐτοι οἱ δύο ὁέοι στιπουλάδοι καὶ δύο ὁέοι προσμιτέροι κοινωνοι εἴσον, τοτε γάρ ταχιν βλάπτει το τοῦ ἐνός σύμφωνον τὸν ἔτερον. κοινωνοι δὲ λέγει τοὺς ἀλλο συμφωνον προσγενούμενον κεχδονος καὶ ζημιας κοινωνον. οἱ γάρ μονον στιπουλάδοι οὗτοι η προσμιτέροι οὔτε οὐν εἰσὸν ἐν τοιούτον μόνον κοινωνοι, ἀλλὰ κοινωνοτάται. ἐναγοντοι δὲ καὶ ἐνάγονται εἰς ὀλόντηρον διὰ τὸ σχῆμα τὸν δύο ὁέον στιπουλάδων, οὐχ ἀπλῶς γάρ, εἰσον κοινωνοτάται, ἀλλὰ κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ δύο ὁέον στιπουλάδων, οἱ οὖν πολλοὶ ἐνέχονται η αὐτοὶ ἀλλήλους ἐνόχονται, εἰ μέν εἰσον κοινωνοι, μονον οὐς . . . . .

* Ζητεῖ βιβ. κεφ. τιτ. δ. κεφ. λγ. οὐ δὲ ἀρχή· νίδος καὶ δοῦλος δύναται δι εαντῶν μεταφέρειν, καὶ τιτ. αὐτοῦ ε. κεφ. περὶ τὸ τέλος, καὶ βιβ. τῶν ἱντιτούντων γ. τιτ. κ. καὶ νοεῖ το ἀνακαίται ἡγούμενον πάλιν τὴν ὁρατενούμενον εἰς ἐπερωτήσιν, ἀναισχησι δὲ πάλιν τὴν ἔτεροτησιν. καὶ τοῦ δ. τιτ. τοῦ κεφ. βιβ. κεφ. τε. καὶ κα. καὶ βιβ. μη. τιτ. ε. κεφ. μη. θεμ. β.

* Εάν πρὸς κατιόδον ^{καὶ}) σύμφωνον γένηται τῷ ἐναγομένῳ, μετὰ τὸν γραόνον οὐτε αὐτῷ, οὐτε τῷ ἐγγυητῇ συμβάλλεται, καλῶς δὲ ἐναγόμενος συμφωνεῖ, τὸν ἐγγυητὴν μὴ ἀπαιτηθῆναι, καὶ περὶ εαντοῦ μὴ συμφωνησῃ ^{καὶ}).

* πρὸς κατιόδον] * Εάν τεμποράλιον πάκτον ποιήσῃ τις τῷ οἰκείῳ δεβίτορι, οἷον, οὐκ αἴτιον τὸ χρέος ἐνός πουσοῦδε χρόνον, μετὰ τὸ παραδομένην τὸν χρόνον τοῦ τῷ πάκτῳ προσκείμενον οὐτε αὐτὸς δὲ ὁέος, οὐτε δὲ ἐγγυητὴς αὐτοῦ ἐναγόμενος δύναται αὐτιθέναι παραγαφήν.

qui acceptam tulit pecuniam vel delegavit. Lex enim vetat, ne aperte noceatur et eo tempore, quum pactum initur. Itaque nec qui delegat, alteri nocet: nam alium habet sibi obligatum: nec qui acceptam tulit pecuniam: debitum ipsum enim uni reorum stipulandi solutum videt, omnino in confessu est. Nec mihi dicas, unde satisfaciendum sit alteri, si is, qui liberavit debitorem, solvendo non sit, quum debitor acceptatione liberatus sit. Audies enim, legem non ad ea, quae raro fiunt, respicere, sed eorum causa, quae plerumque fiunt, ferri eaque spectare. Hoc autem omnino rarum et incertum est, et apertum damnum inde non appetet.

3) novare solus potest] Sicut alter aliiquid in fraudem socii vel creditoris paciscens nocere ei non potest, ita nec novare potest.

4) petere] Innom. Si vero argentarii socii non sint, in dimidiā tantum partem creditor agit.

5) novare non possit] Enantioph. Eum, qui in potestate est, novare posse, discis lib. 12. tit. 2. dig. 24. et lib. 46. tit. 2. dig. 33. quod accipendum de eo est, qui liberan habet administrationem, vel dicendum, cum in se, non in alium. Lege eiusdem lib. tit. 26. vel lib... tit... dig. 33. quod ait: filius et servus per se peculiares actiones novare possunt, maxime si meliorem suam conditionem fecerint. Dig. autem 19. tit. 3. lib. 45. dicitur, servum petentem, quae ex peculio crediderit, liberare debitorem, nec vero si novet vel deleget. Dicitur lib. 12. tit. 1. dig. 40. eum, qui peculiū administrationem habeat, creditori suo solvere posse. Quaere lib. 3. Institutio- num tit. 29. et secundum illum illud novare interpre- tare, id est, tollere obligationem in stipulationem deduc- tam, tollere quoque stipulationem. Talem hoc loco distinctionem facit et ait, si socii sint duo rei stipulandi et duo rei promittendi, vel utrumque duo rei promit- tendi socii et duo rei stipulandi socii; si quidem igitur socii tantum sint, vel duo rei stipulandi tantum et duo rei promittendi, quod ab uno gestum sit, alteri non nocere, ut hoc quoque capitulo dicitur. Hic enim ac- cipe duos reos stipulandi et duos argentarios socios. Et dicitur, nec generaliter paciscentem unum alteri nocere. Similiter quoque cap. 34. tit. 2. libri 7. dicitur, quo de duobus reis stipulandi et duobus reis promit- tendi agitur, et docetur, id, quod ab uno gestum sit, alteri non nocere. In fine autem dicitur, nisi hi duo rei stipulandi et duo rei promittendi socii sint: tunc enim pactum unius alteri nocet. Socios autem appellat eos, qui ex conventione lucri et danni socii sunt. Nam qui rei stipulandi tantum vel promittendi sunt, ex eo solo socii non sunt, sed communionem quandam haben- tes. In solidum autem agunt et conveniuntur, quia duo rei sunt. Non simpliciter enim communionem quandam habent, sed secundum schema duorum reorum stipu- landi. Plures igitur rei stipulandi vel promittendi, si quidem socii sint, tantum .....

Quaere lib. 26. tit. 4. cap. 33. cuius initium: filius et servus per se delegare possunt: et eiusdem tit. cap. 5. circa finem, et lib. 3. Institutionum tit. 20. Et intel- ligere illud novare, id est, tollere obligationem in stipu- lationem transfusam, et tollere rursus stipulationem. Et tit. 4. lib. 26. cap. 15. et 24. et lib. 18. tit. 5. cap. 48. them. 2.

Si cum reo ad certum tempus ^{δι}) pactio facta L. 27. §. 1. sit, post tempus neque ipsi, neque fideiussori prodest. D. II. 14. Recte reus ^{τη}) paciscitur, ne a fideiussore petatur, licet de se ipso non paciscatur.

6) ad certum tempus] Si quis temporale pactum cum suo debitore fecerit, veluti, ne debitum intra cer- tum tempus petat, tempore, quod pacto continetur, praeterlapsu, neque reus ipse, neque eius fideiussor, si conveniatur, exceptionem opponere potest.

^{καὶ}) Alia manu adscriptum pro μετ. κεφ. ε. et pro β. δ. ^{καὶ}) πρόσκαιρον Fabr. ^{γ)} τὸν δεεστ apud Fabr. ^{καὶ}) Fabr. ομηρον.

Κυρίλλ. Τὸν ἐπὶ χρόνῳ τῷ δέοντι γενόμενον πάκτον μετὰ τὸν χρόνον οὐκ ὀφελεῖ οὔτε αὐτὸν, οὔτε ἐγγυητήν.

παλαιὸς δὲ ἐν αγόρευος συμφωνεῖ] Ήλύτις δῆλα τοῦ οἰκείου προσώπου πακτεύσῃ πρὸς τὸν διαιτητὴν αὐτὸν, οἷον, οὐκ ἀπαιτηθεῖσι τὸν ἐγγυητὴν μου τὸ χρέος· τινὲς δέ φασι, τούτο τὸ πάκτον μὴ ὀφελεῖν τὸν ἐγγυητὴν, εἰ καὶ διαφέρει τούτο τῷ δέοντι. μόνα γάρ ἐκεῖνα τὸ πάκτον συμβάλλεται τῷ ἐγγυητῇ, ἀτίνα καὶ τῷ δέοντι συμβάλλεται. ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ πάκτον παραγγαφὴν ἔχειν ὁ πακτεύσας οὐ δύναται δέος ταῦτα μὲν οὖν, ὡς εἴποι, τινὲς. δὲ δὲ Οὐλπιανός, ἐδιάχθη ἐγώ, φησίν, ὅτι τούτο τὸ πάκτον συμβάλλεται τῷ ἐγγυητῇ, καὶ διναττοῦ οὗτος ὁ ἐγγυητής, λέγω παρὰ τοῦ πρεδίτορος ἐνάγομενος, ἀντιθέναι παραγγαφὴν, καὶ μηδεὶς εἴπῃ· καὶ πῶς διναττοῦ δὲ ἐλευθέρου προσώπου προσπορίζεσθαι πάκτον. οὔτε γάρ οὐς προσπορίζοτος τοῦ πρωτοτυποῦ τὸ πάκτον παρέχομεν τῷ ἐγγυητῇ την παραγγαφὴν, ἀλλὰ οὐς προνοούμενοι αὐτὸν τοῦ πρωτοτυποῦ καὶ οὐς αὐτὸν μᾶλλον ὀφελούμενον, καὶ πῶς ὀφελεῖται, ὅτι καὶ παρὰ τοῦ κορδίτος ἐνάγηται; συμφέρει αὐτῷ ἀπὸ τοῦ διαιτητοῦ μᾶλλον ἐνάγθηται τῷ κορδίτισθι, ἀγωγὴ μὴ ἀπικοποῖθ, μηδὲ βόρα φίδε τηγανινοή, μηδὲ τὸν αὐτὸν μόρον ἀπιτούσῃ τοκον, ἥπερ ἐνάγεοθαν ὑπὸ τοῦ ἐγγυητοῦ τῇ ποντοροΐᾳ μαρδάτι, ἀγωγὴ ἀπικοποῖθ, οὐς ἐν τῷ ἐξῆς βιβλίῳ τι. β. διγ. ε. τοι βιβ. κα. τι. β. κεφ. ε. Θεμέτερος μαρδάτες, προσεῖται δὲ καὶ τὸν αὐτὸν μόρον ἀπιτούσῃ τοκον, οὐς παρὰ τῷ βόρᾳ φίδε ὀγωγῶν. ἀλλως τέ τις οὐκ ἄν εἴποι συμφέρειν αὐτῷ καὶ μίας ἀπαλλαγῆς ἀγωγῆς καὶ μὴ ἐγγὺη βαφτεοθαν.

Κυρίλλ. Καλῶς δὲ δέος πακτεύει, μὴ ἀπαιτηθῆται τὸν ἐγγυητήν· διαφέρει γάρ αὐτῷ.

L. 27. §. 2. **Ε**ἳν συμφωνήσω, μὴ ἀπαιτήσαι, καὶ συμφωνήσω
D. II 14. μετὰ ταῦτα, ἀπαιτήσαι, ἔχω μεθοδεύων κατὰ τῆς παραγγαφῆς ἀντιπαραγγαφῆν· καὶ οὐκ ὀφελοῦνται οἱ ἐγγυηταὶ ἐκ τοῦ πρώτου συμφώνου. εἰ δὲ καὶ ἀναιρεθῇ^{a)} ἡ ἀγωγὴ διὰ τοῦ πρώτου συμφώνου, οὐς ἡ περὶ ὑβρεως ὀγωγῆ, οὐκ ἀνακαίνιζεται διὰ τοῦ δευτέρου. τὸ αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῶν καλῆ πόστει ὀγωγῶν, ἐὰν εἰς διλόκησον ἀγροθήσαν διὰ τοῦ πρώτου συμφώνου, οὐς ἐπὶ τῆς ἀγορασίας· εἰ γάρ μερικὴ γέγονε μελώσις, δύναται διὰ μεταγενεστέρου συμφώνου ἀνανεοῦσθαι· γυνηγή γάρ ἐὰν συμφωνήσῃ παραγγῆμα τοῦ λεθῆται τὸν γάμον ἀναλαβεῖν τὴν προῖκα, καλῶς μετὰ ταῦτα συμφωνεῖ, τῷ ἀριστερᾷ τῷ νόμῳ προθεσμίᾳ λαβεῖν αὐτήν· δύσκις γάρ πρὸς τὴν οἰκείαν φύσιν ἡ προϊς ἀντιρέχει, κείων ἡ αἵρεσις αὐτῆς οὐ δοκεῖ γίνεσθαι.

ἐὰν συμφωνήσω μὴ ἀπαιτηθῆσαι] Πρεπει οὐ λέπται ἀγωγὴ πάκτων κατὰ τὸ αὐτὸν δίκαιον, οὐτω σύντοι πάκτων πακτοῦ τὸ ἦπο ιοῦρε ἀναρέσται, ἀλλὰ διὰ δέσπλικατορος ἐπερύλλεται. τί γάρ οὐ ἐποίησε σοι πάκτον, οὐκ ἀπαιτεῖσε τὸ χρέος· μετὰ ταῦτα δὲ δευτέρου ἔγενετο πάκτον, ἐπιτρέποντον ἀπαιτήσαιν, οὐκ ἀναρέσται κατὰ τὸ ἦπο ιοῦρε διὰ τοῦ δευτέρου πακτοῦ τὸ κατὰ πρώτην τάξιν γενόμενον πακτον, ἀλλὰ ἐκβάλλεται διὰ δέσπλικατορος. τὸ πάκτον τούτου ἀναρέσται δευτέρου πακτοῦ μετὰ ταῦτα τάξιν γεγενήσαν, τούτωστι, ἐὰν ἰδικῶς εἴτε, ὅτι νοβάνως ἀνιψιὸς ἐπεοτογ. δεῖ γάρ ἴδιως ἐκφρασθῆναι παρὰ τῶν μερῶν, ὅτι ἐπὶ τῷ νοβατεύουσι οὐνηθοτῷ γεγονήρ, ἐπεὶ οὐ καλῶς γίνεται νοβατίων, οὐς ἔγρως ἐπὶ τῷ καθ. τι. της γ. τῷ ἀντιποτον. διὰ τοῦτο δὲ πάκτον μέν οὐκ ἀναρέσται κατὰ τὸ αὐτὸν δίκαιον διὰ δευτέρου πακτοῦ· ἐπερώτησος δὲ διὰ ἐπερωτήσεως ἀναρέσται, ἐπειδὴ ἐπὶ τῷ πακτων φάκτων μόνον ἡτούμενον, εἰ γέγονε, τὸ δὲ ἀπαξ γεγονός οὐ κατὰ τὸ μὴ πακτεῖσε εἰς τὸ μῆτρα γεγενήσαν δοκεῖ περιμεταται, οὐς εἴποι, καὶ τῷ γενομένῳ προσέχομεν· ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπερωτησεων τῇ ακριβείᾳ μᾶλλον τὸν γόμον, καὶ οὐ τοῦ γεγονότος προσέχομεν, τοσούτον, ὅτι, καὶ γένηται μεταξὺ ἀπότοτος ἐπερωτησης, οὐν ἔρρωται· ἐπὶ τῶν πακτων, οὐδὲ ἐποίησαν οὐ πακτον, ὅτι οὐκ ἀπαιτεῖσε, μετὰ ταῦτα δευτέρου ἔγενετο πακτον, ἐπιτρέποντον μοι τῷ ἀπαιτήσαι, καὶ τὰ μάλιστα ἐπετρέποντον πακτον καλῆται, ἀλλ' οὐν ἐπειδὴ ταῦτα αἰτίαν τῷ πακτων γενομένῳ προσέχομεν, καὶ διάφορον τῷ αἰτίαν τῷ πακτων εὑρίσκομεν, καὶ τὸ μὲν ἐπετρέπει τῷ ἀπαιτήσαι, τὸ δὲ καλύτε.

Κυρίλλ. Pactum ad certum tempus cum reo factum tempore praeterlapsō neque ipsi, neque fideiussori prodest.

7) recte reus paciscitur] Si quis mentione sui non facta cum creditore suo paciscatur, verbi causa, ne a fideiussore debitum petat: quidam aiunt, hoc pactum fideiussori non prodesse, licet rei intersit: ea enim solum pacta fideiussori prosunt, quae reo quoque prouunt: ex hoc autem pacto reus, qui pactus est, exceptionem habere non potest. Haec igitur, ut dixi, quidam dicunt. Ulpianus autem, ego didici, ait, hoc pactum prodesse fideiussori, et hunc fideiussorem, si scilicet a creditore conveniatur, exceptionem opponere posse. Et ne quis dicat: quomodo per liberam personam pactum acquiri potest? Non enim fideiussori exceptionem prestatamus, quasi illi reus pactum acquirat, sed rei ipsius curam gerentes, quasi huic magis prosit. Et quomodo prodest ei, ut etsi non a fideiussore, at tamen a creditore conveniatur? Magis ei prodest, ut a creditore conditione conveniatur, actione non famosa, nec bonae fidei, nec usuras morae petente, quam ut a fideiussore contraria mandati conveniatur, actione famosa, ut libro sequenti tit. 2. dig. 6. sive lib. 21. tit. 2. cap. 6. them. 5. discis, ac praeterea usuras ex mora exigente, ut in bonae fidei actionibus. Aliter ei prodesse non dixerit quis, ut una actione liberetur et fideiussione non oneretur.

Cyrilli. Recte reus paciscitur, ne a fideiussore peta-
tur: nam eius interest.

**Si pactus fuero, ne petatur⁸⁾, et postea con-
venerit, ut petatur, ego actione experiens adversus exceptionem replicationem⁹⁾ habeo: nec prius pa-
ctum fideiussoribus prodest¹⁰⁾. Sed etsi actio priore
pacto sublata sit, velut injuriarum actio, secundo
pacto non renovatur¹¹⁾. Idem et in actionibus bona-
e fidei, si in totum priore pacto sublatae fuerint,
ut in emtione: nam si pro parte tantum actio minuta
sit¹²⁾, pacto posteriore renovari potest. Nam si
mulier pacta sit¹³⁾, ut soluto matrimonio statim do-
tem recipiat¹⁴⁾, utiliter postea paciscitur, ut sta-
tuto legibus tempore dotem recipiat: quoties enim ad
naturam suam dos redit, deterior conditio eius fieri
non videtur¹⁵⁾.**

8) si pactus fuero, ne petatur] Sicut actio pacto ipso iure non solvit, ita nec pacto pactum ipso iure tollitur, sed replicatione submovetur. Quid enim si pactus tecum sim, ne debitum a te petam: postea autem aliud pactum factum est, quo petitio mihi conceditur? Pactum prius factum posteriori pacto ipso iure non tollitur, sed replicatione submovetur. Pactum igitur pacto postea facto tollitur, id est, si expresse dixerim, me novandi animo stipulari. Nominatum enim partes eloqui debent, se novandae actionis causa convenisse: alioquin novatio recte non fit, ut tit. 29. lib. 3. Institutionum didicisti. Haec causa est, ob quam pactum posteriore pacto ipso iure non tollitur: stipulatio autem stipula-
tione tollitur: quia in pactis ad id solum respicimus, num factum sit pactum: quod autem semel factum est, infectum videri nequit, ut dixi, et ad factum attendimus: in stipulationibus autem ad strictum ius magis, quam ad factum respicimus, eatenus, ut, licet inter absentes stipulatio fiat, tamen rata non sit. In pactis, verbi causa, pactus tecum sum, ne a te petam: postea aliud pactum factum est, quod exactiōnē mihi conces-
sit: licet utrumque pactum vocetur, tamen, quia ad cau-
sas et id, quod factum est, respicimus, et diversam causam pactorum esse intelligimus, unius, quod exactio-
nem permittit, alterius, quod eam prohibet, ipso iure
prius pactum tolli non dicimus. Alia enim causa aliam

a) καὶ deest apud Fabr. Habet Cod. Coisl.